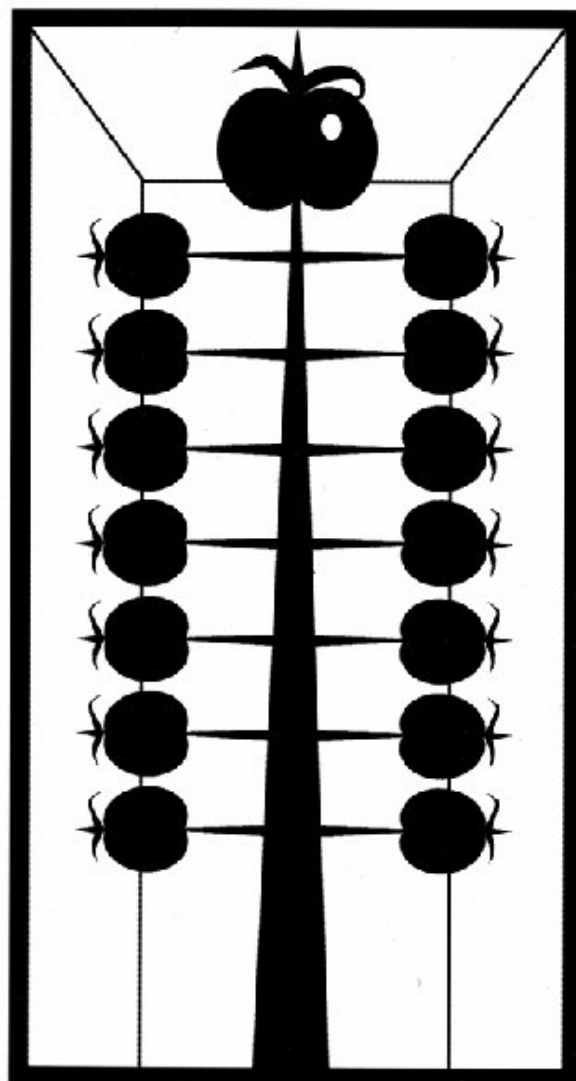
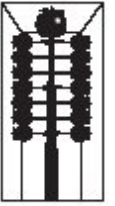

**A XXVII.
Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Társadalomtudományi Szekciójának
díjazott dolgozatai**

**XXVII.
Országos
Tudományos
Diákköri
Konferencia
Társadalomtudományi Szekció**

2005. március 21-23.

www.uni-corvinus.hu/otdk2005

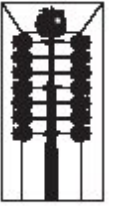
Kiadja: **Budapesti Corvinus Egyetem**
ISBN 963 503 340 0

Szerkesztette: **Csomán Gábor**
Felelős kiadó: **Toronyai Gábor**

A Társadalomtudományi Szekció logóját **Molnár ISCSU István** tervezte.

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM

XXVII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Társadalomtudományi Szekció 2005.

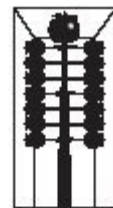
Felhívjuk a Tisztelt Olvasó figyelmét a szerzői jogok tiszteletben tartására!

A kötetre az alábbi módon javasoljuk a hivatkozást.

szerző neve: dolgozat címe In: A XXVII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Társadalomtudományi Szekciójának díjazott dolgozatai. (on-line kötet) Szerk.: Csomán Gábor, Kiadó: Budapesti Corvinus Egyetem, 2005 url: <http://www.uni-corvinus.hu/otdk2005>

ISBN 963 503 340 0

A dolgozatok oldalaira történő utaláskor az egyes dolgozatok oldalszámozását kell figyelembe venni.

Politikatudomány 4.

alszekció

A zsűri elnöke:

Kiss Balázs

CSc, tudományos főmunkatárs, MTA PTI

A zsűri tagjai:

Boda Zsolt

PhD, tudományos főmunkatárs, MTA PTI

Hajba Éva

CSc, egyetemi docens, BCE

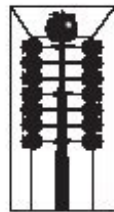
Sükösd Miklós

PhD, egyetemi docens, CEU

Titkár:

Karácsony Gergely

egyetemi tanársegéd, BCE

Politikatudomány 4. alszekció
különdíj

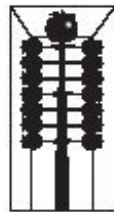
Németh Zoltán Zsolt

A zenei ízlés hatása
a fiatalok politikai viselkedésére

konzulens:
Karácsony Gergely
egyetemi tanársegéd

Budapesti Corvinus Egyetem
Társadalomtudományi Kar
Politológia szak, IV. évfolyam

XXVII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Társadalomtudományi Szekció 2005.

rezümé

Dolgozatom célja, hogy megvizsgáljam a különböző zenei ízlések és a fiatalok politikai viselkedése között fennálló esetleges kapcsolatot. Ezt elméleti és empirikus dimenziókban fogom megtenni.

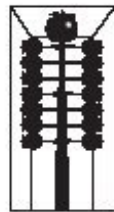
Elméleti szinten foglalkozom a fiatalok politikai szocializációjával, a magaskultúra és tömegkultúra kérdésével, valamint elemzem a miliő, életstílus és tömegkultúra hatását a fiatalok viselkedésére. Legvégül pedig a társadalmi individualizáció mértékével foglalkozom, mely egy alapvető keretet ad a fiatalok önálló politikai gondolkodásának.

Három különálló empirikus kutatást végeztem. Az első egy esettanulmány az SZDSZ zenéhez való viszonyáról, mely nagyon jól mutatja a politika és a zene között fennálló kapcsolat létezését. A második egy saját kutatás, mely során politikai hetilapokat tanulmányoztam annak érdekében, hogy a politika és zene kapcsolatát egy újabb megközelítésből is megvilágítsam. Ennek nyomán kiderült, hogy melyik párt milyen politikai üzenetet próbál a zenén keresztül közvetíteni. Legutolsóként pedig, egy statisztikai elemzést végeztem az SPSS számítógépprogram segítségével. Regresszió analízis segítségével statisztikai kapcsolatot fedeztem fel a FIDESZ, MSZP és különböző zenei irányzatok között.

A konklúzióban az elméleti és gyakorlati dimenziót egybevetem és a kettő segítségével vonok le végső következtetéseket.

TARTALOMJEGYZÉK

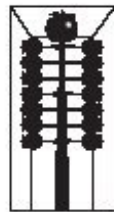
1. Bevezető.....	4
2. Elméleti háttér.....	6
2.1 Politikai szocializáció és a fiatalok politikai viselkedése.....	6
2.2 Magas kultúra és a tömegkultúra.....	11
2.3 Milió, szubkultúra, életstílus és a tömegkultúra.....	13
2.4 Társadalmi individualizálódás.....	16
3. Empirikus kutatások.....	21
3.1 Esettanulmány: az SZDSZ és a könnyűzene.....	21
3.2 A könnyűzene megjelenése négy politikai hetilapban.....	25
3.3 Zenei ízlések és politikai preferenciák: kvantitatív elemzés.....	34
4. Összefoglalás.....	38
5. Melléklet.....	40
6. Irodalomjegyzék.....	44

1. Bevezető

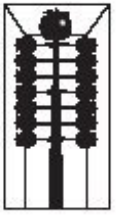
A történelem folyamán, főként a XX. században, nagyon sok példát láthatunk arra, hogy a mindenkori hatalom a kor prominens művészeit felhasználva próbálja helyzetét megszilárdítani. Mindenki pontosan tudja, hogy miképp használták fel a zenészeket a náci illetve a kommunista propaganda gépezetében, és hogy ezek igenis hatással voltak az emberekre. Izgalmas kérdésnek tartom, hogy a zene, mely a művészethez és a szabad érzelmek világához áll közelebb; és a politika, amely leginkább a hatalom megszerzéséről és megtartásáról szól, a történelem folyamán oly sokszor egymásra talált. Természetesen fontosnak tartom leszögezni, hogy e munkában a rendszerváltás utáni Magyarországgal fogok foglalkozni, és hogy semmiféleképpen sem akarok párhuzamot vonni a mai, és a történelmi példák között. A tény, hogy a zene bizonyos történelmi korszakokban hatásos eszköznek bizonyult, felveti a kérdést, hogy miért ne lenne a mai demokratikus keretek között is egyfajta befolyásolási ereje. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a pártok szívesen használják a zenészek által nyújtott lehetőségeket, melyek főként kampány idején válnak intenzívebbé. Ez azonban egyáltalán nem jelenti azt, hogy kampányon kívüli időkben a zenészek nem képesek a társadalomra, illetve a fiatalok politikai szocializációjára hatást gyakorolni. Két hatást lehet elkülöníteni, hiszen a kulturális hatások parlamenti választások idején, illetve két választás közti időszakokban máshogy hatnak az emberekre. Előre szeretném bocsátani, hogy nagyjából a látens, fokozatos hatást fogom elemezni, mivel az a politikai szocializációban játszott szerepe miatt szorosabb kapcsolatban áll a politikai magatartással.

Az alábbiakban át fogom tekinteni azokat a zenei rendezvényeket, melyek közvetetten vagy közvetlenül egy-egy politikai párt népszerűsítését szolgálják. Ezek hatása azért jelentős, mert az egyének politikai szocializációs folyamata töretlenül zajlik mind kampány közben, mind kampánymentes időkben. Választások előtt a különböző együttesek hatékonyan segíthetnek, hiszen az emberek tudatalatti élményeit hozhatják felszínre. A lenti a példák jól tükrözik, hogy egy valóban létező jelenséggel állunk szemben. Ennek a bemutatására önkényesen fogok pártokat kiragadni, és olyan zenészeket mutatok be, akik valamilyen oknál fogva azok támogatói. Az SZDSZ-ről elmondhatjuk, hogy méretéhez képest tekintélyes számú művészt, zenészt képes támogatói közt tudni. Geszti Péter kampányvezetőjüknek a funkciója tökéletesen jelzi, hogy az SZDSZ valóban felismerte a zene jelentőségét egy hatékony kampányban. Nyílt támogatónak számít továbbá a PA-DÖ-DÖ is, melyet mi sem

bizonyít jobban, mint a fizetett politikai hirdetésen látható koncertplakát SZDSZ logóval. A 2002-es országos választási kampány során az MSZP és az SZDSZ zenészekkel együttműködve március 23-án „Koncert a köztársaságért” címmel zenei rendezvényt szervezett. Medgyessy Péter levélben invitálta a koncertre Sándor Péter egyetemi tanárt, mondván „hogy nyilvános összefogással tegyük világossá: az emberség előbbre való a hatalomnál, a párbeszéd a fenyegetésnél, a befogadás a kirekesztésnél”. (Politikai Évkönyv96: médiatár) Ez világosan jelzi, hogy az MSZP ezeket a nehezen megfogható eszméket zenei rendezvények által igyekszik közvetíteni. Legutolsósorban pedig a FIDESZ-t említeném meg, mint amely képes hasonlóan nagy számú zenészt maga mellett felsorakoztatni. Varga Miklós (István a király c. rockopera címszereplője) például a Kossuth téri gyűlésről úgy fogalmazott: „sokkal többről volt szó, mint egy párt melletti kiállásról- két értékrend között kellett választani”.(Heti Válasz, 2002. 04. 26., 19 old) Ez kitűnő példája annak, hogy egy párt miképp veti latba a szimbolikus tőkét egy kiélezett verseny során. Felmérések bizonyítják, hogy a fiatalok körében a Szent Korona viszonylag hatásos politikai szimbólumnak számít. (Szabó- Örkény, 1998, 33 old) Beláthatjuk, hogy Varga Miklós könnyen kapcsolatba hozható a Szent Koronával, ennél fogva áttételesen pozitív érzelmeket válthat ki az emberekből. További FIDESZ szimpatizánsként lehet Kovács Ákos zenészt megemlíteni, amit mi sem bizonyít jobban, hogy a Terror háza hangulatzenejét ő szerezte. (www.terrorhaza.hu) Ez egy rendkívül hatásos módszer, hiszen így a művész azonosul egy átpolitizált intézménnyel, és így a rajongótábora számára méginkább egyértelmű a politikai hovatartozása.

A folytatásban először elméleti szinten fogom a kérdést megközelíteni, definiálva olyan kulcsfontosságú fogalmakat, mint a politikai szocializáció, a milió, és a szubkultúra. Foglalkozni fogok általánosságban a fiatalok politikai viselkedésével, illetve a tömegkommunikáció és a tömegkultúra szerepével. Az elmélet megalapozása után magát a hipotézist, miszerint a különböző zenei ízlések befolyásolják a fiatalok pártpreferenciáját, statisztikai analízissel fogom vizsgálni.

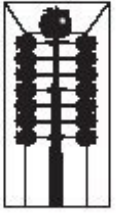

2. Elméleti hátér

2.1 Politikai szocializáció és a fiatalok politikai viselkedése

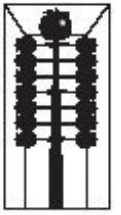
Annak érdekében, hogy egy komplex képet alkothassunk az emberek, de legfőképpen a fiatalok politikai viselkedéséről, mindenféleképpen tanulmányozni kell a politikai szocializációt. Alapvetően szocializáció fogalma alatt a társadalmivá válás folyamatát értjük, mely az individualizációval együtt megy végbe. Fontos megjegyezni, hogy a szocializáció és a politikai szocializáció sosem vált el mereven, hiszen a valóságos fejlődések egyszerre tartalmazznak politikai és nem politikai elemeket. (Szabó, 2000, 24. old) Az általam használt definíciót Annick Percheron fogalmazta meg. Ő egyszerre tekinti a szocializációt a fennmaradás és változás mechanizmusának, valamint az egyén szemszögéből a társadalmi és politikai én kifejlődésének. Külön hangsúlyoznám a változás mozzanatát, hiszen fiatalok esetében nincsenek kialakult merev politikai meggyőződések, aminek következtében könnyebben befolyásolhatóak. A szocializációnak ezt a mozzanatát képesek a zenészek megragadni, nem csak, mint a társadalom bármely impulzusa, hanem mint olyan erő, mely igazán közel áll egy fiatal lelkéhez. További lényeges pont Percheron elméletében a tapasztalat, mely lehet manifeszt, látens illetve formalizált és nem formalizált. Mivel a szocializáció nagyon gyakran lassú és fokozatos, a tapasztalatokkal kapcsolatban azt kell hangsúlyozni, hogy egy jókora részüknek csak jóval később lesz jelentőségük. (Szabó, 2000, 27 old) Ebből egyrészt az a következtetés vonható le, hogy a fiatalok látens módon fogékonyak lehetnek politikai indíttatású nem formalizált üzenetekre, bőven mielőtt ténylegesen elmennének szavazni.

A következő gondolatmenetben a politikai szocializációt kontextusba fogom helyezni, hiszen egyáltalán nem lényegtelen, hogy egy politikailag centralizált vagy decentralizált társadalom esetén elemezzük. Egy centralizált társadalomban a politika közvetlenül éri el az egyéneket és ennél fogva a hatalom szocializációs modellje és a társadalom szocializációs modellje nincsen feltétlenül összhangban egymással. Ebben az esetben a politika fogalma is mást takar, hiszen többnyire azok a hatalmi-politikai folyamatok tartoznak bele, amelyek a centrumból indulnak ki. Egy decentralizált társadalomban közvetítés nélküli szocializáció ott jön létre, ahol hiányoznak azok az intézményesített utak, melyek közvetlen kapcsolatban állnak az egyénnel. (Szabó, 2000, 33 old) Talán ez az a hiány, amely nyomán kialakul a politikai szocializáció során az igény egy olyan tömegkommunikációra, mely magában

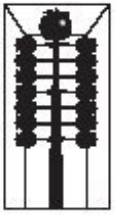
foglalja a médiát és a művészeket, és képes támogatni a fiatalok szocializációját. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy Magyarországon a rendszerváltás előtt nem létezett volna igény egy nem formális politikai szocializációra, hiszen a beat mozgalom éppen ezt jelentette. Csupán arról van szó, hogy a kilencvenes években létrejött egy vákuum, mely lehetőséget adott a tömegkommunikáció szereplőinek hogy beleszólhassanak a politikai szocializációba. A rendszerváltás előtti zenei - politikai relevanciájú - tevékenységek alapvetően különböztek a maitól, hiszen abban az időben főként lázadást sugalltak a rendszer ellen. Tulajdonképpen egy underground mozgalomhoz hasonlítottak leginkább, megteremtve azt a szellemi teret, mely lehetőséget nyújtott arra, hogy kimondják amit tilos, illetve amit a rendszer nem néz jó szemmel.

A szocializációt egy további ismérv szerint is szokás megkülönböztetni, hiszen létezik elsődleges, illetve másodlagos szocializáció. Elsődlegesen alapvetően a családot, míg másodlagosan azokat az intézményesített vagy nem formalizált közegeket értjük, amelyek a társadalmi munkamegosztás révén elkülönülnek a családtól. Az elsődleges szocializáció fontossága kapcsán meg kell említeni, hogy a család pontosabban a szülők politikai gondolkodása játszik a legnagyobb szerepet a fiatalok politikai fejlődésében. A gyerekek politikai értékrendje alapvetően a szülőkétől függ. Kutatások azt mutatják, hogy olyan országokban, (pl. Franciaország) ahol több párt létezik, illetve ahol a pártok gyakran szűnnek meg (vagy változtatnak nevet), ott ez a politikai gondolkodás a baloldal-jobboldal tengelyen való elhelyezkedésben nyilvánul meg. (Szabó, 2000 58 old) Az előző gondolatmenet egyrészt azt jelenti, hogy Magyarország esetében is a szülők politikai gondolkodása dominál a fiatalok fejlődésében. Azonban ebből nem következik, hogy egyéb hatásoknak egyáltalán nem volna helye. Azt tudjuk, hogy a szülők által a gyerekek sok esetben el tudják magukat helyezni a baloldal-jobboldal tengelyen, de arra már nehezebb válaszolni, hogy azon belül milyen tényezők vannak a legnagyobb hatással rájuk. Továbbra is fennáll a kérdés, hogy a könnyűzene hatása mennyire marginális, illetve statisztikailag mennyire kimutatható. A legnagyobb probléma azonban azoknál a családoknál merül fel, ahol a politika témáját kerülik, és ennél fogva a gyerek nem esik át egy erőteljes politikai szocializáción a családi közegben. Ebben az esetben ugyanis más tudatformáló hatások veszik át a szülők szerepét. Ennél a pontnál lehet megemlíteni a másodlagos szocializáció fokozódó szerepét, hiszen a politikai gondolkodásra az iskola vagy éppen a tömegkommunikáció akkor tud a legnagyobb befolyást gyakorolni, ha a család hatása elmarad. (Szabó, 2000, 82 old) Ennek értelmében a zenészek, illetve a tömegkultúra képviselői sokkal könnyebben átvehetik a szerepet.

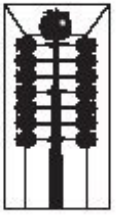
Természetesen szubkulturális elemeket is figyelembe kell venni, hiszen az ifjúsági informális szervezetek szerepe is jelentősen megnő. Továbbra sem fognak az apolitikus családban felnövő fiatalok teljes szabadságot élvezni, hiszen a szubkulturák normái korlátozzák őket, de ennek az intenzitása kisebb, mint a család politikai magatartás formáló ereje. Minél iskolázatlanabb egy ember annál inkább ki van téve a tömegkommunikáció vagy általánosságban a másodlagos szocializáció hatásának. Ez azt jelenti, hogy még abban az esetben is, ha a család erőteljesen szocializálja az egyént, az viszonylag könnyen befolyásolható, ha alacsony iskolázottsági szinttel rendelkezik. Ilyen szempontból a tömegkultúra ideális alanyai egyrészt iskolázatlanok, másrészt nem rendelkeznek egy aktívan politizáló családi háttérrel. Azonban még ebben az esetben is számolni kell az ifjúsági szubkulturákkal, melyek megadják az általános normákat, amik ugyan tágabbak, mint a szülők által biztosított szabadság, de mindenféleképpen korlátozó erejűek.

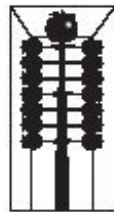
E témakörön belül már csupán az átszociálódás fogalmával szeretnék foglalkozni, hiszen ez Magyarországon a rendszerváltás utáni korszak egyik fontos szociál-politikai kérdésévé vált. Politikai értelemben minden tudás, minden tapasztalat, amivel az emberek 1989 előttről rendelkeztek szertefoszlott, és kvázi használhatatlanná vált az újonnan formálódó demokratikus rendszer keretein belül. Az új rendszerben a régi tudások, régi beidegződések már nem segítettek, illetve önmagában nem garantálták a politika bonyolult világában való eligazodást. Az emberek bizonytalanokká váltak és újra kellett szocializálódniuk. (Szabó, 2000, 229 old) Azzal is tisztában vagyunk, hogy olyan időszakokban, amikor társadalmi frusztráció alakul ki, a szimbolikus eszközöknek fokozott szerepük lesz, és akár a formális politikai intézményen kívül is megjelenhetnek. Ide lehet természetesen sorolni a könnyűzenét is, mint olyan szimbolikus jelenséget mely segíti az eligazodást. Nem véletlen, hogy éppen a kilencvenes évek elején alakult ki egy újabb zenei hullám, mely egyértelműen tartalmazott olyan együtteseket, amelyek a politikához közel álltak. Abban sem látok semmilyenfajta tudatos szerveződést, hogy éppen a kilencvenes évek elején jöttek létre; úgy gondolom, hogy a zenészek egymástól kvázi-függetlenül felismerték az előbb említett társadalmi igényt. Új együttesek mellett természetesen nagyon sok régebbi is folytatta munkáját és esetleg a társadalmi igénynek megfelelően változott meg. Átszociálódás témaköréhez szorosan hozzátartozik a fiataloknak a nemzeteszmehez való viszonya. Egy 1994 és 1995 elején végzett kutatásra kell hagyatkoznom, mely megállapítja, hogy a fiatalok orientációja meglepő mértékben tartalmazza a nemzeteszme szélsőséges változatát is. A fiatalok egyharmada nem kifogásolna egy olyan politikát, mely a nemzeti érzelmek

intenzitása szerint preferálná, illetve diszpreferálná az állampolgárokat. Csupán a fiatalok egyharmada utasítja el az imént említett politikát, és a maradék egyharmad, pedig ambivalens volt a kérdéssel kapcsolatban. Elmondható tehát, hogy a fiatalság egy jelentős része igen fontosnak tartja nemzeti eszmén alapuló politikát. (Gazsó-Stumpf, 1996, 556 old) Egy másik kutatás is (1996-os) hasonló eredményre jutott; azzal az állással, hogy „a magyar történelem olyan nagyszerű eseményekkel és hősökkel büszkélkedhet, amihez hasonlót más országok történelme nem ismer” a diákok 57%-a teljesen egyetértett, és 24%-a pedig részben. (Szabó-Örkény, 1998, 218 old) Ezeknek a megállapításoknak nagyon nagy mértékű relevanciájuk van, hiszen a zenészek segítségével hatékonyan lehet direkt, illetve indirekt módon nemzeti tartalmú üzeneteket eljuttatni. Az a politikai párt tehát, mely a fiatalok bizalmáért küzd, abszolút racionálisan cselekszik, ha olyan művészeket csábít a támogatói táborába, akik egyrészt nemzeti eszmét képviselik, másrészt könnyedén kapcsolatot teremtenek a fiatalokkal. Ismét Varga Miklóst szeretném példaként felhozni, hiszen ő, mint a FIDESZ támogatója jól jelzi az imént elmondottakat. Varga Miklós jelenségéből megítélésem szerint szinte árad a nemzeti eszme, amit legfőképpen az István a Király c. Rockoperának köszönhet. A FIDESZ számára ez kifejezetten releváns főként 1993-1994 körül, hiszen éppen ez időben tolódtak ki politikailag jobboldalra, ahol a nemzeti eszmének meghatározóbb szerepe van. Az 1990-es évek elején politikailag bizonytalanná vált embereknek a szimbólumok az eligazodásban segítséget, támpontot nyújtanak. A fiatalok körében oly népszerű nemzeti eszme pedig egy szimbólumhalmazként értelmezhető, mely a művészetekkel hatékonyan közvetíthető. Fiatalokról lévén szó a könnyűzene a többi tömegkulturális jelenségekhez képest is hangsúlyosabb szerepet kap.

Egy 1995-ben végzett tanulmány szerint a fiatalok körében változatlanul alacsony a politika presztízse, illetve a politikai érdeklődésük korlátozott. A 18-24 évesek körében készült elemzés azt mutatta ki, hogy a fiatalok csupán egyötödét érdekli a politika. Az is kiderült továbbá, hogy a fiatalok több mint 25%-a a TV-re, míg 12.5%-a az édesapjára hagyatkozik politikai kérdésekben. Politikai kérdésekben a televízió kívül növekvő jelentőséget tulajdonítanak a fiatalok az általuk nagyra becsült embereknek. Egy olyan skálán, ahol 0 jelenti az abszolút érdektelenséget, míg 5 a teljes érdeklődést a fiatalok csoportokra bontva (10-11, 12-13, 14-15, 15-17 év) 3.4 és 4.1 között ingadoznak a popzenével kapcsolatban és 1.2 – 1.8 között pedig a politikával. (Gazsó-Stumpf, 1996, 560-561. old) Az imént felsorolt tények közül több valóságos problémát illetve kihívást jelent a pártok számára; olyanokat, amivel mindenféleképpen szembe kell nézni és valamilyenfajta megoldást találni.

Először is fokozni kell a fiatalság politika iránti érdeklődést, tehát mozgósítani a potenciális szavazóbázist. Természetesen ezt sokféleképpen el lehet érni, nem utolsósorban a tömegkommunikáció célcsoportok irányában történő kiszélesítésével. Érdekes azonban megfontolni, hogy a popzene (könnyűzene) egyáltalán nem meglepő módon mérhetetlenül népszerűbb, mint a politika. A zene és a politika összekapcsolásával egy hatékony szinergiát lehet elérni. Nagyon fontosnak tartom azt is kiemelni, hogy a fiatalság egyre jobban figyel olyan emberek szavára, akiket nagyra becsül. Természetesen ide nem csak a zenészek csoportja tartozik, de figyelembe véve, hogy a popzene iránti érdeklődés viszonylag magas, intuitíve logikusnak tűnik, hogy nagyon sok „nagyra becsült ember” a zenészek közül kerül ki. Tehát, ismét csak azt tudom mondani, hogy a pártoknak igenis komoly érdekük fűződik ahhoz, hogy zenészeken keresztül szólítsák meg a fiatalságot.

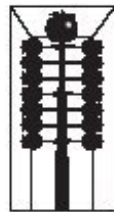
Egy Szabó Ildikó és Örkény Antal által végzett tanulmány nemcsak azt mutatja ki, hogy a fiatalok közömbösek a politika iránt, hanem azt is kimondja, hogy nemcsak nem érdekli őket, de kifejezetten negatív érzelmet vált ki belőlük. Látható módon nem szeretik a politika világát, kiábrándultság és gyanakvás jellemzi őket. A listán a legtöbb pozitív érzelmet a politikával maximum közvetetten érintkező fogalmak váltottak ki, de semmiféleképpen sem olyan szimbólumok, melyek közvetlen politikai tartalmat hordoznak. Ilyenek voltak például a Szent Korona, pénz, vallás és az engedelmesség. Tehát az a politikai, társadalmi instabilitás, melyet a rendszerváltás okozott, tetten érhető módon elidegenedést váltott ki a diákokból. (Szabó-Örkény, 2000, 42 old) Az elidegenedés okozta feszültséget valamilyen módon enyhíteni kell, a pártoknak létszükséglete, hogy a fiatalságot valahogyan mozgósítsák, illetve megszólítsák. Közelebb kell őket vinni a politikához, amit csakis tömegkommunikációs eszközökkel lehet megoldani, még hozzá olyanokkal, melyek alkalmazkodnak az igényekhez. Meg kell mutatni a fiataloknak, illetve mindazoknak, akik közömbössé váltak a politika iránt, hogy a politika nem olyan absztrakt és elvont, mint ahogy ők tapasztalják. Ehhez olyan emberek támogatását kell elnyerni, akik közel állnak hozzájuk. Nagyon sok olyan csoport van, mely ezt a feladatot képes ellátni, (és el is látják) kezdve a művészekről egészen a tudósokig. Úgy gondolom, hogy senkiben sem támadhat kétely a tekintetben, hogy a zenészek is képesek a fiatalságot ez irányba befolyásolni, főként, ha tudatosan használják a politikai pártok az ő általuk nyújtott lehetőségeket.

A tömegmédia korában nem meglepő, hogy a fiatalok nagyon sok információt, impulzusokat a könnyen elérhető televízió és rádió keresztül szereznek. Ezt kitűnően jelzi,

hogy a gimnazisták és szakmunkástanulók 67-75 %-a nyilatkozott úgy, hogy vagy naponta, vagy hetente többször megnézi a tv-híradót. A tanulmány kifejti, hogy minél inkább néz valaki politikával kapcsolatos tv-műsort, hallgat rádiót, valamint olvas valamilyen újságot, annál fogékonyabb a politikára. Ez az összefüggés különösen a gimnáziumokban és a szakközépiskolákban igaz. (Szabó-Örkény, 2000, 74-75 old) Az előzőekben bemutatott statisztikákat, illetve igazolt állításokat a nyilvánosság alkumodelljének elemzésével fogom interpretálni. A nyilvánosság alkumodelljét az ideális modell összehasonlításával lehet a legkönnyebben megérteni. Az utóbbi feltételezi, hogy a nyilvános közbeszéd teljes mértékben tükrözi a közgondolkodást. Ezzel ellentétben az alkumodell mondhatni reálisabb, hiszen benne a közéleti párbeszédet valós szereplők folytatják, akiknek a gazdasági és társadalmi szerepe eleve predeterminálja az álláspontjukat. Természetesen ez az álláspont nem feltétlenül egyezik meg az emberek valós gondolataival, amiből az következik, hogy erős torzító hatást lehet kimutatni. Egy ilyen modell esetében nem azok a szereplők a nyertesek akik „igazat” mondanak, hanem sokkal inkább azok, akik jól játsszák a szerepüket, és megbízható ember benyomását keltik. Tehát a bizalomnak van kulcsszerepe, és az elnyeréséért a szereplők hajlandóak a szimbolikus tőkájukat, valamint a mögöttük álló intézményeket is latba vetni. (Bayer, 1999, 386 old) Mivel a fiatalok viszonylag sokat néznek politikával kapcsolatos tv-műsorokat, valamint gyakran hallgatnak rádiót, erőteljesen ki vannak téve a nyilvánosság alkumodelljében vázolt veszélyeknek. A fiatalok akarva akaratlanul is belekeverednek abba a harcba, melyet a politikusok és egyéb közszereplők az emberek bizalma elnyeréséért vívnak. Bizalmat csakis szimbólumokkal, illetve intézmények presztízsét felhasználva lehet elnyerni. Az utóbbi talán ebben a dolgozatban irreleváns, azonban a szimbólumok használata egyáltalán nem áll távol sem a zenészekről, sem a politikusoktól. A zenészeket fel lehet fogni szimbolikus jelenségekként, melyek mögül politizálva hatékonyan lehet az üzenetek továbbítani. Ha a politikusok bizalom hiányával küzdenek, akkor olyan emberekkel kell azonosulniuk, akik rendelkeznek az emberek, a fiatalok bizalmával.

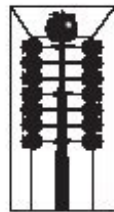
2.2 Magas kultúra és a tömegkultúra

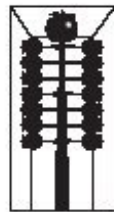
Egy érdekes közelítést eredményezhet, ha a zene és politika kapcsolatába beemeljük a magaskultúra és a tömegkultúra konfliktusát. Először azonban definiálnunk kell az imént említett két fogalmat. A tömegkultúra, mint ahogy azt érezni is lehet, kimondottan pejoratív, hiszen önmagában a tömeg szó is egyfajta csócseléket sugall. A tömegkultúra tehát a

kultúrálatlan többség által használt szimbolikus termékeket jelöli, aminek egy leegyszerűsített definíciója, hogy kizárólag és közvetlenül fogyasztási cikk. Már is felmerül a kérdés, hogy akkor ehhez képest hogyan lehetne a magaskultúrát definiálni, hiszen elméletileg létezik olyan műalkotás, mely akár tömeget is érint, és mégsem érezzük helyénvalónak egy lealacsonyító tömegkultúrával illetni. Valójában elmondhatjuk, hogy nem is lehetne igazán ennyire szembeállítani a két fogalmat. A kapocs, mely megteremti köztük a viszonyt az ízléskultúra, amit matematikai fogalommal élve akár nevezhetnénk a tömegkultúra és a magaskultúra közös halmazának is. Az ízléskultúra tehát hasonlít a magaskultúrához a tekintetben, hogy mindkettő szórakozást, tájékozódást és az élet megszépítését szolgálja, viszont mivel képes eljutni a tömegekhez, mindenféleképpen hasonlatos a tömegkultúrához. (Gans, 2003, 118 old) Alapvetően a dolgozatban az imént vázolt definíciókkal élve a tömegkultúrát és az ízléskultúrát elemzem, hiszen a politikában nagyon fontos követelmény, hogy minél több emberhez jusson el az üzenet. A szigorúan vett magaskultúra gyakorlatilag definíciószerűen azt jelenti, hogy csak egy szűk réteget szólít meg. Ennek megfelelően a magaskultúrának nem lehet olyan közvetlen befolyásolási ereje, mint a tömeg-, illetve az ízléskultúrának. Ezért a dolgozatban el fogok tekinteni a magaskultúra elemzésétől, és csakis a tömegkultúrával, azaz a könnyűzenével fogok foglalkozni. Az elkövetkező részben meg fogom vizsgálni, hogy milyen hatást fejt ki a fiatalokra a tömegkultúra, valamint, hogy mi a kapcsolata az ifjúsági szubkultúrákkal, miliókkal, életstílussal és a társadalmi individualizációval.

Számos tanulmány azt bizonyítja, hogy a tömegkultúra a várakozásokkal ellentétben csak viszonylag marginálisan befolyásolja az embereket. Ha elképzeljük, hogy a média milyen hatalmas mennyiségű információval bombáz mindenkit, beleértve a napi több száz televíziós műsort, a megszámlálhatatlan napi-heti lapokat valamint a több tucat rádió csatornát, akkor talán könnyebben elfogadjuk, hogy az emberek csupán választanak a tálcán felkínált alternatívák közül. Ők felelősek a választásért, és azt nem teheti meg helyettünk a média. Következésképpen a számunkra releváns kérdés az, hogy milyen szempontok szerint történik meg a választás. Kutatások bizonyítják, hogy az emberek saját és a csoportjuk követelményeinek megfelelően választanak a média kínálatából, és nem pedig az életüket igazítják hozzá. Tehát nem tekinthetjük az embereket elszigetelteknek, akik mohón kapnak a média által kínált lehetőségre; sokkal inkább olyan lényekre, akik egy nagyon bonyolult kapcsolati hálózatban élnek, és csak akkor élnek a választás lehetőségével, amikor annak tartalma összeegyeztethető a különféle csoportjuk céljaival. A kutatás azt is kimutatta, hogy

még a tizenéves előadókért rajongó kamaszok alkalmi vagy tartós párkapcsolata sem igazodik hozzá. Herbert J. Gans szerint tehát a médiumok elsődleges hatása az, hogy megerősítik a már meglévő magatartásokat, nem pedig az, hogy újakat alakítanak ki. (Gans, 2003, 130 old) Politikai relevanciát keresve, intuitíve arra gondolhatunk, hogy a tömegkultúra a különböző médiumok segítségével nem igazán képes az emberek politikai meggyőződéseit megváltoztatni, csupán egy politikai érték melletti elhivatottságot befolyásolhatja. Eszerint igaz, hogy nem tudja az emberek alapvető politikai magatartását megváltoztatni, de igenis képes lehet arra, hogy a bizonytalanabb szavazókat mozgósítsa és az aktívabbakat, pedig méginkább lelkesítse. Tudjuk jól, hogy egy kiélezett választást a bizonytalan szavazók könnyedén eldönthetnek, főként Magyarországon, ahol a baloldal-jobboldal tengelyen közel azonos a biztos szavazók száma. Összességében elmondhatjuk, hogy a választás mozzanatát kell elemezni. Az, hogy a médiától viszonylag függetlenek az emberek, nem jelenti azt, hogy teljes szabadságot élveznének, hiszen a döntésüket főként a különböző társadalmi csoportokhoz való tartozás határozza meg. Ilyen csoportoknak tekintem a miliót és a szubkultúrát.

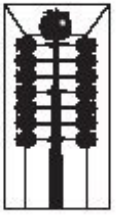
2.3 Milió, szubkultúra, életstílus és a tömegkultúra

A milió, életstílus és a szubkultúra olyan fogalmak, amelyeket túlzott mértékben szokás szinonimaként használni annak ellenére, hogy vannak határozott különbségek. A rendszerváltás előtti könnyűzene és politika viszonyát elemezve például elkerülhetetlen, hogy teljesen tiszták legyenek a különbségek. Mivel szubjektív fogalmakról van szó, elismerem, hogy nagyon nehéz lenne egy minden szociológus által elfogadott definíciót kreálni. Éppen ezért szükséges, hogy egyértelműen felvázoljam, hogy ebben a munkában mit fogok alattuk érteni. Először tehát definiálni fogom őket, és csak utána fogom a tömegkultúrához való viszonyukat elemezni.

Ha a miliót egy erőteljesen leegyszerűsített definícióval szeretnénk megmagyarázni, akkor elmondhatjuk, hogy nem más, mint azoknak a természetes, társadalmi, és szellemi környezeti komponenseknek az összessége, melyek az emberek gondolkodásaira és cselekedeteire hatást gyakorolnak. A társadalmi komponens alatt, pedig társadalmi-gazdasági, politikai-adminisztratív és társadalmi-kulturális hatásokat értünk. A milió fogalma legelőször is arra világít rá, hogy nem minden esetben elégséges az embert, mint mindentől független

lényt elemezni, ha meg akarjuk érteni a cselekedetei mögött meghúzódó okokat. Ezzel a gondolatmenettel nagyobb hangsúlyt adunk a külső hatásoknak, és kisebbet az öröklött képességeknek. A miliót szokás továbbá úgy jellemezni, hogy objektív és szubjektív környezeti hatásokat olvaszt egybe. Hippolyte Taine ezt a hollandokkal kapcsolatban jegyezte meg, hiszen az ő esetükben minden testi és lelki körülmény, talajminőség, alkotmány stb. az ügyességet, életrevalóságot célozza meg. A milió fogalma a két világháború közötti időben három irányba fejlődött tovább. Először is, egyre inkább elfogadottá vált, hogy alapvetően társadalmi, az egyén által gyakorlatilag elkerülhetetlen hatásokat foglalja magában. Régebben inkább ösztársadalmi milióként emlegették, azonban ezt fokozatosan felváltotta egy új szemlélet, miszerint inkább kisebb, specifikusabb, és nagymértékben különböző csoportokra használatos. Legvégül pedig, gyakrabban használják adott viselkedés magyarázatára, illetve jövőbeni viselkedés előrejelzésére. (Hradil, 352-356 old)

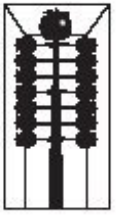
A szubkultúra nem más, mint értékek és normák rendszere, melyet egy bizonyos társadalmi csoport általánosan elismer, és amelyek részben eltérnek a hivatalos kultúrától. Az, hogy milyen mértékben, és hogyan tér el az úgynevezett hivatalos kultúrától, magyarázatra szorul, hiszen eltérő megítélés eltérő definíciót eredményez. Lehetne ugyanis úgy felfogni, hogy egyszerűen más, mint a hivatalos kultúra; azonban általánosan elfogadott, hogy a konfliktus elem is része a fogalomnak. Eszerint, a különböző szubkultúrák nemcsak, hogy eltérnek a hivatalos kultúrától, de manifeszt vagy látens módon konfliktusban is állnak vele. Szubkultúráról beszélve tehát egy bizonyos szinten deviáns, peremkultúrát értünk, ahová beletartozhatnak a speciális ifjúsági, szegénységi, bűnözők, kábítószeresek vagy akár a művészeti avantgárd kultúrája is. Egy hivatalos uralkodó kultúra előfeltételezése problematikus lehet. Ez nagyrészt annak tudható be, hogy éppen a nagyon sokfajta szubkultúra az, ami széttördeli az egységes, mindenki által elfogadott kultúrát. Ily módon létrejön egy pluralizált szubkultúra fogalom, amely már nem feltételez egy centrális kultúrát, és nem ahhoz képest definiálja önmagát periférián állónak, hanem magában foglalja az eltérő rész-kultúrák közti eltéréseket. Azonban függetlenül attól, hogy centralizált vagy pluralizált fogalomként kezeljük, ugyanazokat az alapvető különbségeket fedezhetjük fel a milióval összehasonlítva. A miliófogalom mindenkor környezethez fűződő specifikus viszonyokra vonatkozik, mint például épületek, gazdasági struktúrák, politikai-adminisztratív szabályozás. A szubkultúra pedig az ezekről lemond, és kizárólag a társadalmi-kulturális tényezőket vonja be. A miliófogalom alapvetően egy konkrét csoporttal foglalkozik, és azt próbálja megérteni, míg a szubkultúra kontextusba helyezi és más kultúrákhoz viszonyítva elemzi azt. Tehát,

amikor a fiatalok szubkultúrájáról beszélünk, akkor minden esetben kimondva vagy kimondatlanul valamihez viszonyítjuk, míg a fiatalok miliójét önmagába véve vizsgáljuk. (Hradil, 356-357 old)

Az életstílus az egyént mindinkább különböző társadalmi körökbe állítja, és ez által a meghatározott életviszonyokba való beágyazottságból oldja ki. Ez teljes mértékig így van, ha belegondolunk, hogy egy véletlenszerű egyén mennyi formális vagy informális szervezethez tartozhat. Ez teszi lehetővé az individualizációnak a folyamatát, hiszen ezekbe a társadalmi körökbe való tartozás nem kényszer hatására alakul ki, hanem objektív meghatározó tényezőktől relatíve függetlenül jön létre. (Hradil, 358 old) Az életstílus definíciója azt sugallja, hogy egy egyén akár több szubkultúra része is lehet, vagy a szubkultúrán kívül más társadalmilag formálisabb szervezetekbe is tartozhat. A fiatalságra és a zenére visszatérve, az életstílus gyengíti a szubkultúrák vagy ifjúsági csoportok erejét, hiszen kimondottan az individualizációt erősíti fel a csoportot alkotó tagokban. Az ifjúsági szubkultúrák és a miliók a média által kínált lehetőségek közötti választás szabadságát szűkítik, míg az életstílus tágítja, hiszen minél több különböző szemléletű csoporthoz tartozik valaki, annál kevésbé lesz befolyásolható. Az életstílus tehát szorosan összefügg a társadalmi individualizációval. Annak érdekében, hogy az elméleti tudást a gyakorlatba is áthelyezzem, a következő részben milióket, illetve társadalmi szintű szubkultúrákat fogok elemezni.

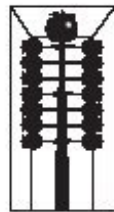
A gazdaság és politika szereplői felismerték, hogy a milió és a szubkultúra elemzéséből a hagyományos marketingkutatóktól sokkal megbízhatóbb eredményeket lehet nyerni. Erre az eredményre jutottak Amerikában is a hatvanas években, amikor kiderült, hogy a fogyasztói döntéseket, magatartást nem lehet csupán társadalom-gazdasági vagy demográfiai adatok alapján előrejelezni. A nyolcvanas években az egyik legismertebb közvélemény kutatást a SINUS intézet készítette. Ez magában foglalt kvalitatív mélyinterjúkat, és többek között egy negyvenegy kérdést tartalmazó kérdőívet is. Egy kevert, kvantitatív és kvalitatív módszert alkalmaztak, aminek következtében képesek voltak klaszterelemzéssel egy nyolc milióból álló tipológiát kialakítani. (Hradil, 364 old) Természetesen, az egész tanulmányt és tipológiát nem szeretném összefoglalni, csupán a számomra releváns részeket fogom kiemelni. Az alkalmazott politikában egy effajta tanulmányt igen jól lehet hasznosítani, hiszen felosztja az embereket típusokba, amelyek között nem ritkán elsődleges vagy másodlagos politikai különbségek vannak. A hedonista milióhoz 1982-ben a német népesség 10%-a tartozott, amit zömmel a 15-30 évesek alkották. Életcéljaik a szabadság, kötetlenség, spontaneitás és az élet

élvezete, amihez egy tervezés nélküli, eredetiség fontosságát hirdető életstílus párosul. Intuitíve is érezni lehet, hogy ilyen tekintélyes (politikailag) társadalmi csoportot politikailag nem lehet figyelmen kívül hagyni. Továbbá, a megnyeréséhez a politikai pártoknak figyelembe kell venni az átlagostól valamennyire eltérő igényüket. Az, hogy a tömegkultúra (könnyűzene) miképp kapcsolódhat be egy kampányba, vagy látens módon miképp befolyásolhatja a csoportot, azt ennyi adatból nehéz pontosan megjósolni. Egy másik csoport, ahol sok diák és főiskolai/egyetemi hallgató található, az úgynevezett alternatív miliő. A német lakosság 3%-a tartozott ide, és főként a személyiség kibontakoztatását, az önmegvalósítást hangsúlyozzák olyan életstílussal, mely magában foglalja a materiális igények leértékelését, a környezetbarát életvezetést és a visszavonulást az alternatív idillbe. (Hradil, 366) Ebben az esetben is elmondhatjuk, hogy egy politikailag releváns csoportról van szó, és hogy rájuk a könnyűzene talán képes valamilyen hatást gyakorolni. Mindkét miliőre igaz, hogy további elemzésekre van szükség, ha a politika ténylegesen használni akarja az újfajta elemzéssel szerzett következtetéseket. Talán ezeket a miliőket tovább lehetne bontani a zene, vagy általánosságban a művészet dimenziója mentén. Látható, hogy a különféle miliőket felépítő egyének politikailag elsődlegesen vagy másodlagosan releváns kérdésekben nagy hasonlóságot mutatnak. Ezért számíthatunk arra, hogy a média kínálatából hasonlóan választanak, hiszen azok az értékrendek, normák, amelyek ezt meghatározzák, hasonlatosak. Ahogy már említettem azonban, vannak olyan társadalmi hatások, melyek szintén befolyásolják az emberek döntését, de ellenkező irányban, azaz a választás szabadságát erősítik.

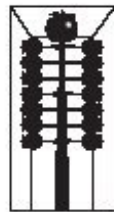
2.4 Társadalmi individualizálódás

A következő részben Ulrich Beck tanulmányára fogok hagyatkozni, aki kifejti a modern huszadik századi ember individualizációját és annak következményeit. Megközelíthetjük a definíciót inverz módon, mondván, hogy ez esetben az ellenkező állapotot vázoljuk fel, azt az állapotot, ahonnan az emberek elmagányosodtak. Olyan szubkulturális és egyéb társadalmi kisebb-nagyobb jellegű csoportokra kell gondolni, amik segítették, támogatták a csoport tagjait, ha azok olyan helyzetbe kerültek, ahonnan saját erőből nehezen jutottak volna ki. Egy társadalmi önvédelmi mechanizmusokról van szó, amik felkínálták az emberek számára a valahová tartozás megnyugtató érzését. További lényeges vonása az ilyen csoportoknak az a cél, illetve az az összetartó erő, ami mentén kialakultak. Mivel nem spontán, teljesen

véletlenszerű elrendezésekről van szó, az alapvető összetartó erő meghatározza a lehetséges tagokat. Fiatalokkal foglalkozva könnyedén mondhatunk példákat, hiszen a különböző zenei irányzatok mentén megszámlálhatatlan szubkultúra alakult ki. Az alábbiakban meg fogunk ismerkedni azokkal a hatásokkal, amelyek a szerző szerint destruktív módon hatnak a szubkultúrákra, és amelyek egyben felelősek is az emberek elmagányosodásáért. Ezek azok a hatások, melyek azáltal, hogy gyengítik a csoportok összetartó ereit, felerősítik az egyének választási szabadságát. Ily módon a tömegkultúra által befolyásolhatóbbá válnak.

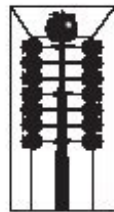
Azokat a hatásokat, amelyek aláássák a csoportok fennmaradását összefoglalóan „szintek eltolódásának” nevezzük. Ezek olyan alapvetően a huszadik századi jóléti államokban zajló folyamatokra utalnak, melyeknek célja, hogy megkönnyítsék az emberek életét. (Beck, 1997, 420 old) Talán az egyik legfontosabb ilyen hatás az oktatásban való részvétel radikális kiszélesítése, ami nem csak egy elvi-jogi keretet jelent, hanem azt a gazdaság által megteremtett állapotot, ami hozzájárul a tömegoktatás kialakításához és fejlődéséhez. Az oktatásba való bekapcsolódás pozitív hatása még akkor is érvényesülhet, ha egyébként a csoport viszonylagos társadalmi helyzete nem változik. A szinteltolódásnak egy további fontos komponense a gazdasági fellendülés, mely egyfajta függetlenséget eredményez, hiszen általa az egyén sokkal inkább bízhat önmagában; abban, hogy képes önmagát eltartani és megvédeni. Ez nem más, mint az a triviális gondolat, miszerint a pénz egyik legnagyobb erénye, hogy függetlenséget biztosít. Az előbb említett mikro szintű gazdasági fellendülés különösképpen igaz makroszinten, ami a szociális jellegű jóléti állam képében manifesztálódott. A munkanélküliség és a betegbiztosítás révén különösképpen a bér munkások illetve az alacsony anyagi szinten élők helyzete stabilizálódott. Ha csupán az előző három hatást vesszük figyelembe, akkor máris látható egy trend, mely különösképpen a munkásság és a bér munkások csoportjának kötelékeit gyengíti. A társadalmi és földrajzi mobilitás is fokozódott, amelynek köszönhetően a fiatalok életútja már viszonylag korai szakaszban leválhat a családjukéről. Az ilyen értelemben vett individualizáció például gyengítheti a fiatalok politikai szocializációját, hiszen még mielőtt az befejeződhetett volna, elhagyják az elsődleges szocializációs helyszínt. (Beck, 1997, 422 old) A versenyviszonyok élesedése és térhódítása nemcsak az üzleti világban jellemző, hanem manapság már az iskolákban is, még hozzá egyre fiatalabb korosztálynál. Egy olyan világban, ahol az emberek állandóan éles versenyhelyzetekben vannak egymással -vagy egy iskolai jegyért, vagy egy munkahelyért- sokkal inkább felerősödik az individualizációra való hajlam. Egymásban nem segítőkész csoporttagokat látnak az emberek, hanem konkurenseket, akik gátolják őket a

boldogulásban. Az állábiakban végig fogjuk gondolni, hogy a fiatalok esetében az imént felsoroltak hogyan működnek.

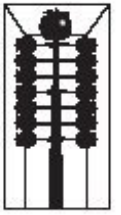
Az oktatás hatása talán könnyebben megragadható, hiszen kimondottan a fiatalságot érinti. Az élethez szükséges tudáshalmazt már nem a különféle csoportok (család, laza közösségek) biztosítják számukra, hanem egy formális intézmény, mely először csak előnyt jelentett, később (manapság) már létszükségletté vált az életben való boldoguláshoz. Az anyagi jólét értelemszerűen hasonlóan hat a fiatalokra, mint az egyéb korosztályokra, azaz megteremti a gazdasági függetlenség kereteit. Talán nem tévedünk sokat, ha ezt szorosán összekötjük a fokozódó mobilizációval, hiszen csakis egy megfelelő anyagi stabil állapot mellett lehet tömeges mobilizációra (földrajzi és társadalmi) számítani. Ennek eredményeként a fiatalok kiszakadnak a családi, illetve az egyéb hosszú évek során kialakult csoport kötelékekből, és újakba, ennél fogva lazábbakba kerülnek. Legvégül pedig meg kell említeni az intenzív versenyhelyzetet, mely ugyan más dimenziókban, de végső soron hasonlóan bontja a csoportokat. Abban természetesen különbözik a többitől, hogy például a család összetartó erejét nem érinti, de kisebb-nagyobb mértékben a csoportok nagy részében megtalálható. Az imént felsorolt hatások kivétel nélkül egy olyan jövőt prognosztizálnak, amelyben az egyén szerepe, döntési szabadsága megnő. Azonban egyáltalán nem érdektelen, hogy a közeli-távoli jövőben hogyan változik meg ez a folyamat, hiszen nem biztos, hogy egy lineárisan változó, irreverzibilis tendenciáról van szó. Mivel az individualizáció folyamata egy nagyrészt huszadik századi jelenség, fontosnak tartom részletezni a dinamikus mivoltát, hiszen nagy valószínűséggel még nem zárult le teljesen.

A folyamat következő megközelítését leginkább evolúciós aspektusnak lehetne nevezni, hiszen, mint látni fogjuk, magában hordozza az állandó változást. Egy kollektív individualizálódott létezmód fog kialakulni, amelynek jellemzője, hogy nincsen tudatában saját létezésének kollektív és standardizált aspektusával. „Éppen ezen ellentmondásosság kiélesedése és tudatossá válása az, ami bizonyos feltételek között új szociokulturális közösségek kialakulásához vezethet.” (Beck, 1997, 427 old) A szerző két lehetséges fejlődési irányt fogalmaz meg, kvázi jelezve a bizonytalanságot és azt, hogy az individualizáció jelen állapotából nem lehet biztosan következtetni a jövőre. Az egyik megközelítés szerint lehetséges, hogy a politika, a szakszervezet, és a tudomány összjátéka segítségével az elmagányosodott emberek észreveszik a folyamatosan élesedő társadalmi kockázatot (pl. munkanélküliség), aminek nyomán a szolidaritás különböző formái alakulnak ki. Ezzel

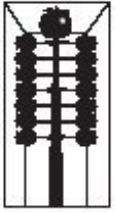

ellentétben azonban egy olyan folyamat is végbemehet, amely új individualizációs hullámokat szül. Elképzelhető, hogy szisztematikusan kialakulnak a saját étellel kapcsolatos elvárások, és ezek egyre világosabb módon szembekerülnek a társadalmi és politikai korlátokkal. Ez esetben tiltakozásul a saját életükbe való adminisztratív és ipari beavatkozás ellen, új individualizációs hullámok jönnek létre, amelyek alternatív csoportokba és ifjúsági szubkultúrákba tömörülnek. (Beck, 1997, 427 old) Tehát annak ellenére, hogy individualizációs hullámról beszél a szerző, pontosan a meglévő, és valószínűleg valamilyen szinten örökké jelenlévő társadalmi korlátok miatt az individualizáció sosem teljesezhet ki olyan mértékben, hogy az minden egyént kielégítsen. A két lehetséges fejlődési útvonal abban különbözik egymástól, hogy az első inkább szolidaritási alapon létrejövő, viszonylag sok embert tömörítő csoportokat hoz létre, míg a másik kimenetel inkább egy szűkebb, perifériális csoportot érint és a szubkultúrák leginkább a tiltakozás jegyében születnek. Azt tartom valószínűnek, hogy bizonyos mértékben mindkét folyamat jelen legyen, többek között azért is, mert nem érzem úgy, hogy egymást kizárnák. Kimondottan a fiatalságot a második folyamat érinti, hiszen ennek hatására alakulhatnak ki erős ifjúsági szubkultúrák. Inkább intuitíve, mintsem empirikusan, de be lehet látni, hogy ezek az ifjúsági csoportok könnyedén alakulhatnak ki másodlagos dimenziók mentén. Ez csupán annyit jelent, hogy azok a fiatalok, akik elégedetlenek az individualizáció lehetőségének a mértékével, nem spontán, hanem egy közös érdeklődés mentén hoznak létre szubkultúrákat. Ide tartozik természetesen a zene is, amelyet egy különlegesen erős másodlagos dimenzióként foghatunk fel.

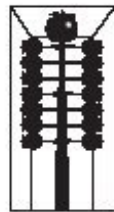
Az individualizációval kapcsolatban tehát látni lehet, hogy mindig is lesznek ellene ható tényezők, méghozzá az individualizáció mértékével arányosak és ellenkező irányúak. Ennek megfelelően a jelenséget hullámszerűen ábrázolhatnánk, jelezve, hogy az individualizáció mértékének van egy minimuma és egy maximuma, és egy adott időpontban mindig valahol a kettő között helyezkedik el. Ha a minimumhoz közeli helyen tartózkodik, akkor az adott társadalomban felerősödnek a szubkultúrák és a miliók befolyásolási szerepei, azaz a tömegkultúra működése az emberek adott viselkedésének a megerősítésére korlátozódik. Ilyen állapotban a politikai pártoknak nehéz a szavazókat eredeti felfogásuktól eltéríteni, célszerű csupán a szavazók mozgósítására összpontosítani az erőforrásaikat. Ha az individualizáció a maximumán van, akkor a különféle társadalmi csoportok csak csekély mértékben képesek korlátozni az embereket, azaz a csoportokban való beágyazottságból az emberek feloldódnak. Ilyenkor a tömegkultúrának és a tömegkommunikációnak is megnő a szerepe, és a politikai pártoknak lehetőségük nyílik a társadalmat valamilyen irányban

befolyásolni. Tehát a tömegkultúra és a tömegkommunikáció hatását nem lehet elszigetelten vizsgálni, hiszen szorosan összefüggnek a társadalmi individualizáció mértékével. Úgy gondolom, hogy a társadalmi individualizáció mértéke nem homogén, hiszen demográfiai ismérvek mentén valószínűleg tovább tagolható. Tehát ahhoz, hogy egy politikai párt hatékonyan kihasználja a tömegkultúra és tömegkommunikáció adta lehetőségeket, demográfiai egységekre bontva ismernie kell a társadalmi individualizáció mértékét.

3. Empirikus kutatások

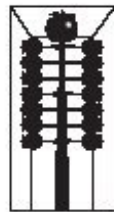

3.1 Esettanulmány: az SZDSZ és a könnyűzene

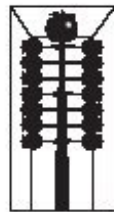
Annak érdekében, hogy teljes legyen a dolgozatom, szükségesnek érzem valamilyen módszerrel megvizsgálni, hogy az elméleti tudás milyen mértékben állja meg a helyét a gyakorlatban. Ennek megfelelően két szakértővel készítettem egy kötetlen, informális interjút, amelyet először ismertetni fogok, majd elemezni. Mielőtt azonban nekikezdenék, hangsúlyoznom kell, hogy az interjú alanyainak a kiválasztása teljesen önkényesen történt. Semmilyenfajta tudatosság nincs abban, hogy pont az SZDSZ politikusával és munkatársával beszélgettem. Először Balogh Erikával beszélgettem a Gizella úti székházban, aki az SZDSZ országos szintű rendezvényeinek a szervezésében komoly feladatot vállal, majd a III. Kerületi székházban Szász Domokossal, aki 1994 és 1998 között országgyűlési képviselő volt, ma pedig önkormányzati képviselő és a pénzügyi és a költségvetési bizottságnak az elnöke, valamint a tulajdonosi és közbeszerzési bizottságnak tagja. Mindkét beszélgetésnek hangsúlyos része volt a 2002-es parlamenti választásokra való felkészülés, illetve ebben a könnyűzenének játszott szerepe. Éppen ezért legelőször a 2002-es parlamenti választást fogom kiragadni, és arról fogok bővebben írni.

Ebben a részben főként Balogh Erikára fogok támaszkodni, aki kronológiai sorrendben mesélte el a 2002-es parlamenti választási kampány legfontosabb SZDSZ eseményeit. Ez többek között tartalmaz már egy 2001. szeptember 29.-i Kossuth téri zenei rendezvényt, mellyel az SZDSZ a Kossuth eszmével való azonosulást fejezte ki. Ennek megfelelően, egy korhű katonazenekar is szerepet kapott. Ezen kívül fellépett Koncz Zsuzsa, aki egy idősebb korosztályt szólított meg, valamint a Besodrom világzenekar, mely az SZDSZ világ felé való nyitottságát fejezte ki. Szózatot, pedig Dész László adta elő. Az SZDSZ a himnusz helyett inkább a szózatot preferálja, mondván, hogy a himnusz túlságosan komor, szomorú hangulatot áraszt. Általánosságban elmondhatjuk, hogy ez a rendezvény egy komoly, semmi esetre sem mulató hangulatú volt, ami főként akkor szembeötlő, ha összehasonlítjuk a következő eseménnyel. December 30.-án még mindig a hivatalos kampány megkezdése előtt az SZDSZ megtartotta az úgynevezett „plakát leleplező” utcai hangulatú rendezvényét. Arról a plakátról van szó, amely egyik felén Kuncze Gábor, másikon pedig Orbán Viktor látható

egy idős hölgygel. A zene tökéletesen jelzi, hogy az előző koncerthez képest teljesen más hatást kívántak elérni, hiszen egy latin-amerikai zenekar biztosította a jó hangulatot, mellyel egy utcai-aluljáró légkört próbáltak utánozni. Az utóbbi rendezvényen a politikusoknak lehetőségük nyílt, ha nem is fizikailag, de lelkileg, látens dimenzióban közelebb kerülni az emberekhez. 2002. Január 28.-án tartotta meg az SZDSZ a Modern Művészetek Múzeumában a hivatalos kampánynyitó rendezvényét. Itt többek között fellépett Dész László, illetve egy jazz zenekar is. Érdekesség, hogy DJ Palotai is szerepet kapott, még hozzá egy úgynevezett „káosz kemping” előadással, mely vetítéssel kombinálta a zenei és a képi elemeket. DJ Palotai kimondottan a fiatalokat szólította meg, amely az előző két rendezvényhez képest újdonság, hiszen ő volt az első olyan zenész a 2002-es kampányban, akinek gyakorlatilag semmi köze nem volt az idősebb generációhoz. Ezt követően egy kicsit felgyorsultak az események, hiszen már Február 10.-én az SZDSZ újabb rendezvényt szervezett. Ekkor került megrendezésre a Kampánynyitó Küldöttgyűlés, ahol főszerepet kapott a PA-DÖ-DÖ. Legemlékezetesebb számuk a kampány során a plakátokon is látható „Bye-Bye Szása” átköltése, a „Bye-Bye Fiuk”, mely a FIDESZ-t búcsúztatta gúnyos módon. Két hétre rá Február 24.-én tartottak a Hősök terén egy újabb szintén laza hangulatú eseményt. Ez volt az úgynevezett „Lufieregető Koncert” és ez alkalommal is fellépett a PA-DÖ-DÖ, valamint szerepet kapott Bródy János és a Votku-Glotku zenekar is. Bródy János inkább az idősebbeket szólította meg, míg a Votku-Glotku klezmer együttes a liberalizmusra jellemző világ felé való nyitottságot fejezte ki. Március 15 -én pedig elindult a Kossuth Konvoj, amely három napig folyamatosan járta az országot, meglátogatva többek között Budapestet, Ceglédet, Miskolcot, Békéscsabát és Szegedet. Ez is a Kossuth eszmével való azonosulást fejezte ki, és ennek megfelelően korhű élő zenei kísérettel haladt a konvoj. Ez volt az utolsó olyan esemény, amely a nagyközönségnek szólt, hiszen már csak Április 21.-ét, a választások estjét lehetne megemlíteni, amikor szimpatizáns zenészek léptek fel a Gizella úti székházban. Fontos továbbá megjegyezni, hogy a 2002-es kampány szervezésében részt vett Geszti Péter, mint a kreatív stáb vezetője. Az ő jelenléte már önmagában jelzi a zene iránti érdeklődést, illetve azt, hogy az SZDSZ tudatosan használja fel a zenét kampánya során. Szász Domokos egy érdekességgel egészítette ki az SZDSZ 2002-es kampánytevékenységét. Elmondta, hogy a VIII Kerületi SZDSZ kiadott egy Dakota szamizdat cd-t, mely cinikus hangvétellel főként a FIDESZ-t kritizálta. (Szamizdat volt a tekintetben, hogy a rajta szereplő művészek a szerzői jogot átengedték a VIII Kerületi SZDSZ-nek, ingyen lehetett hozzájutni és alapvetően csak az SZDSZ munkatársai terjesztették.)

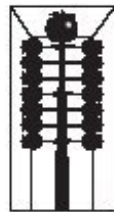

A tények ismertetése után általánosságban fogok a 2002-es parlamenti választással foglalkozni, természetesen a két beszélgetésen elhangzottakra hagyatkozva. Az SZDSZ magatartására, politikai stílusára rányomta a bélyeget az, hogy ellenzéki pozícióból kellett politizálnia. Ez vezetett egy kormány-fricskázó kampányhoz, melynek elengedhetetlen kelléke volt a humor, amely olykor-olykor gúnyba csapott át. Tökéletes példája, ha csak a zenét nézzük a PA-DÖ-DÖ „Bye-Bye Fiuk” c. száma, valamint a VIII Kerületi Dakota cd. Természetesen a fizetett politikai hirdetésekben is dominált a humoros megközelítés, amit mi sem bizonyít jobban, mint a plakátteleplező rendezvényen bemutatott humoros poszter. Bizonyos mértékű tudatosságot fel lehetett fedezni a zenészek kiválasztásával kapcsolatban is, hiszen Bródy János és Koncz Zsuzsa személye erősen kötődik a demokratikus ellenzékhez, egy olyan eszméhez, mely nagyon szorosan összefügg az SZDSZ-el. A nemzetközi zenék gyakori megjelenítése a rendezvényeken pedig jelképezi, hogy az SZDSZ inkább internacionalista mintsem nacionalista szemlélettel rendelkezik, és hogy liberális pártként komolyan veszi a különböző kultúrák iránti nyitottságot. E tekintetben a zene nagyon hatékonyan közvetít, hiszen ezt a fajta nyitottságot egyszerűen ki lehet fejezni csupán azzal, hogy görög, zsidó, roma stb. zenészeket hívnak meg a rendezvényeikre. Egy viszonylag frissen 2002-ben elvégzett kutatás szerint a fiatalok 30%-a magát liberálisnak vallja, azaz alapvetően szimpatikusnak látja mindazt, amit a liberalizmus képvisel és természetesen ennek megfelelően, amit az SZDSZ próbál megvalósítani. Ez kihívás elé állítja az SZDSZ-t, hiszen a fiatalokat meg kell győzni arról, hogy ne csak elméleti szinten szimpatizáljanak velük, hanem szavazáskor is mellettük tegyék le a voksot. Ezt a 2002-es kampány során is tetten lehetett érní, hiszen például DJ Palotai csakis a fiataloknak szólt. Demszky Gábor főpolgármesteri választási kampányában is éreztették az erre az alkalomra kiadott cd-én, hiszen a fiatalok által kedvelt rap stílusban adták elő a „Mi kell Budapestnek?” c. dalt. Létezik azonban egy nagyon érdekes ellentmondás az elmélet és a gyakorlat között. Elméleti szinten azt gondolhatnánk, hogy az SZDSZ teljes mértékben tudatosan, empirikus adatokkal igazolva választja ki azokat a zenészeket, akikkel együtt szeretne dolgozni. Ezzel ellentétben, Szász Domokos szerint a gyakorlatban egy jókora spontánitás érvényesül, ami nem azt jelenti, hogy a zenészek meghívásánál semmifajta tudatosságot nem lehetne észrevenni. Léteznek bevett, jól működő szokások esetleg kialakulhatnak új irányvonalak, amelyet követni lehet, de nagyon sokszor a véletlen, illetve nem politikai hatások érvényesülnek. Ilyenre láthatunk példát a 2001. április 29. és május 1. között megrendezett SZDSZ Majálison, ahol többek között a Bikini együttes lépett fel. Nagy Feró (Bikini énekese) ugyan még a kilencvenes évek elején SZDSZ tag is volt, mára azonban tetten érhető módon elfordult a régi pártjától, és sokkal inkább a

jobboldalhoz tartozónak mondja magát, illetve ismerheti őt a közönség. Ennek értelmében nem tűnik logikusnak az ő szereplése, hacsak el nem fogadjuk, hogy ez a döntés azért született meg, mert az SZDSZ-nek egyszerűen szüksége volt április 29-én egy népszerű zenekarra, amely vonzza az embereket. Természetesen ellenpéldával is találkozhatunk, hiszen a fiatalok körében végzett közvélemény-kutatásnak biztosan van hatása akár a meghívott művészek névsorára is, minthogy azt jól mutatja DJ Palotai szereplése. Úgy gondolom, hogy rendkívüli módon érdekes kérdés, hogy milyen mértékben célszerű egy pártnak különböző statisztikai mutatókra hagyatkozni, illetve mennyi erőforrást (pénz, idő) érdemes egy empirikus kutatásra áldozni. Ahhoz, hogy egy párt hatékonyan tudjon e tekintetben működni nagyon okosan kell a két végpont között egyensúlyozni. Legvégül pedig az SZDSZ által 1994-es kampányban kiadott zenei cd-t fogom megvizsgálni.

Az SZDSZ a második választási kampányán, 1994-ben adott ki egy audio cd-t „Szabad Hangok” címmel. A magyar zenei élet prominens művészei közül sokan szerepeltek rajta, és ezáltal nyíltan nevüket adták egy politikai cél, eszme mellé. Természetesen ez alkalommal is énekelt Koncz Zsuzsa, Bródy János de szerepet vállalt az LGT, Demjén Ferenc, Lerch István, Kovács Kati és többek között Zorán is. Külön hangsúlyoznám Demjén Ferencet, aki a „Szabadság Vándorai” c. dalt énekelte, ami Balogh Erika szerint egyértelműen összefügg az album címével. Ezt csak erősíti a hátlapon található idézet Kuncze Gábortól, miszerint „Ezt a lemezt azoknak ajánljuk, akiknek fontos a szabadság és a művészet.” A szabadság motívuma megtalálható a „Zene szabad hangokra” c. dal esetében is, amelyet azóta nagyon sok SZDSZ rendezvényen lejátszottak. Úgy gondolom, hogy az a tény, hogy egy párt egy ilyen cd-t forgalomba hoz ennyi, neves művésszel, nem jelenthet mást, mint hogy a könnyűzenének van relevanciája a politikában. Ezzel az albummal az SZDSZ a szabadság eszméjét hangsúlyozta. Úgy érzem, hogy komoly esélye volt sikerrel járni, hiszen nagyon sok olyan elvont, absztrakt fogalom létezik, amit művészettel egyszerűbben ki lehet fejezni, mint hagyományos módszerekkel. Az azonban, hogy ezek az eszmék eljutnak-e az emberekhez abban a formában, ahogy azt a pártok szeretnék, illetve az, hogy az emberek mennyire fogékonyak irántuk tulajdonképpen a pártoktól részben vagy teljesen független körülményeken múlnak. Eljuttatni esetleg el tudják az emberekhez, de a preferenciáikat csak nagyon lassan, egy politikai átszocializáció keretében tudják megváltoztatni. Az SZDSZ megmaradt a szabadság eszméjénél, oly mértékben, hogy „A Szabadság Vándorai” címmel egészen egy évig tartó, az egész országot behálózó rendezvénysorozatot indított 2001 Május elsején, ami mutatja, hogy nemcsak az eszme maradt változatlan, de a mód is, amivel az emberekhez eljuttatják azokat.

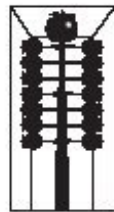

Demjén Ferenc egyik legnépszerűbb daláról lévén szó ez nem is meglepő, hiszen várható, hogy az emberek így könnyebben befogadják a szabadság elvont eszméjét. Úgy érzem, hogy a politikai pártoknak tisztában kell lenni azzal, hogy mire fogékonyak az emberek, hiszen igazán hatékonyan csakis azt lehet velük elfogadtatni. A média hatása sem korlátlan, hiszen sok esetben csak a már meglévő viselkedési szokásokat erősíti. Egy olyan eszme tehát, amely népszerűtlen az emberek körében, valószínűleg népszerűtlen is marad minden erőfeszítés ellenére, még akkor is, ha ezt amúgy társadalmilag elismert zenészek közvetítik.

Ha az SZDSZ példáját elemezzük, akkor tagadhatatlanná válik, hogy létezik egyfajta kapcsolat a könnyűzene és a politika között. Láthattuk továbbá, hogy ez a zenei elem az SZDSZ politikájában egyáltalán nemcsak a fiataloknak szól, főként, ha azokra az idősebb generációhoz tartozó művészekre gondolunk, akik a demokratikus ellenzékét képviselik. A demokratikus ellenzéki körökön kívül az internacionalista szemléletmód és egyfajta humoros megközelítés is kifejezésre kerül a zene segítségével. Az pedig, hogy a 2002-es kampány során, illetve 2001-ben is nagyon sok párteseményen hangsúlyos szerepet kapott a zene, jól tükrözi, hogy a politikusok érzik, hogy ily módon esetleg közelebb kerülhetnek az emberekhez, valamint, hogy elvontabb fogalmat könnyebben juttathatnak el hozzájuk.

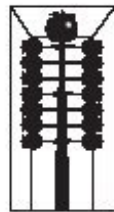
3.2 A könnyűzene megjelenése négy politikai hetilapban

A saját empirikus kutatásnak a politikai tartalmú hetilapok szisztematikus átnézését és rendszerezését választottam. Először is, fontosnak tartom elmagyarázni, hogy miért pont a hetilapokra és miért pont a Heti Válaszra, Demokratára, 168 Órára és a Magyar Narancsra esett a választásom. Az első szempont az volt, hogy olyan irott sajtót válasszak, amely rendelkezik valamilyen mértékű közvélemény-formáló erővel. Mivel nem kifejezetten a tartalmát, politikai mondanivalóját elemzem, nem tartottam szükségesnek, hogy a hetilapok politikailag elfogulatlanok legyenek. Sőt mi több, arra voltam kíváncsi, hogy azok a média fórumok, melyek tetemes számban fognak, szubjektív módon hogyan jelenítik meg a könnyűzenét a politikai életben. A napilapok eleve ki voltak zárva, mert túlságosan aktuál politikai kérdésekkel foglalkoznak. Fontosnak tartottam, hogy az újság, amit elemzek, foglalkozzon kulturális kérdésekkel. Az empirikus vizsgálat abból állt, hogy minden zenei megnyilvánulást egy csoportba osztottam, melyeknek az elemzésével jutottam el a következtetésekig. Politikai lapokról lévén szó, azzal a hipotézissel éltem, hogy önmagában a

tény, hogy könnyűzenével kapcsolatos cikk (vagy bármilyen megnyilvánulás) jelenik meg benne, hordoz politikai elemeket. Ezen belül is megkülönböztetem azokat a cikkeket, melyekben direkt módon politizálnak, illetve azokat, melyekben politikáról egyáltalán nem, vagy csak áttételesen esik szó. Lényeges egyszerűsítésekkel is éltem, hiszen nem vettem figyelembe a külföldi zenekarokat (zenét) és a zenén belül is csak a tömegkultúrával foglalkoztam, ami alatt szubjektív módon a könnyűzenét értem. A külföldi zenét azért voltam kénytelen figyelmen kívül hagyni, mert hatásuk a magyar politikai életre nehezen megragadható, a magaskultúra képviselői pedig, mivel csak viszonylag kevesek által ismert, nem rendelkeznek erős közvélemény formáló erővel. Kutatásom célja az volt, hogy megvizsgáljam, észre lehet-e venni valamilyen szisztematikus, esetleg statisztikailag vagy csak intuitíve kimutatható szabályokat a zenével kapcsolatos cikkek előfordulásánál. Izgalmas kérdés, hogy a 2002-es választásokhoz közeledve megnő-e az ilyen cikkeknek a száma, illetve a tartalmuk eltolódik-e a politikai irányába. Azt is megvizsgálom, hogy melyik újságra jellemző inkább, hogy politikai kontextusba helyezné a zenét, illetve van-e olyan újság, amely egyáltalán nem foglalkozik vele. Természetesen az empirikus kutatáson túl, főként az eredmények magyarázatánál, szubjektívebben fogok ítélni, hiszen a kutatás önmagában csupán egy igen-nem típusú választ kínál a feltett kérdésekre. Talán akkor lesz a kutatás eredménye a legáttekinthetőbb, ha először röviden szólok mindegyik hetilapról, majd összehasonlítom őket.

Általánosságban annyit még elmondanék, hogy önkényesen 2001. áprilisától egészen 2002. decemberig vizsgáltam az újságokat, ami összesen 21 hónapot jelent. Fontosnak tartottam, hogy a 2002-es parlamenti választások előtt, és után is vizsgáljak néhány hónapot, hiszen ez előfeltétele annak, hogy a választások hatását kutassam. Sajnálatos módon a Demokratából fél évnyi újságot két könyvtárban kerestem hiábavalóan. A kimaradó újságokat a 2001. júliusától decemberig terjedő időszak foglalja magában, ami azt jelenti, hogy közvetlenül a 2002-es választások előtti időből négyhónapnyi van, valamint 2001. július előttről pedig háromhónapnyi. A választások utáni időről hiánytalanul megtaláltam az újságokat, ami azt jelenti, hogy az adataimmal lehet dolgozni és, hogy a hiány nagyon kis mértékben torzítja az eredményt. Mielőtt az elemzésbe belekezdnék, tisztázni kell, hogy pontosan mit értek politikai tartalomra, és mik képezik az elemzésem tárgyát. Az utóbbiaknál figyelembe veszem a cikkeket, interjúkat, koncerthirdetéseket, fesztiválok hirdetéseit, esetleg fényképeket (pl. címlap), de nem elemzem a minden számban megjelenő cd ajánlókat. A cd ajánlókat kénytelen vagyok kihagyni, mert túlságosan gyakoriak a külföldi vonatkozások,

valamint összehasonlíthatatlanná tenné a hetilapokat. Politikai tartalomnak tekintek minden aktuál politikai vonatkozást, még abban az esetben is, ha egy interjú során csak a feltett kérdésben szerepel.

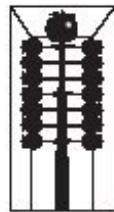
A Magyar Demokratából, mivel közel fél év kimaradt, összesen 61 darab újságot néztem át. Ezekből 22 zenei vonatkozású cikket találtam, melynek a 31,81%-ában (7 db) volt politikai tartalom. Vannak olyan együttesek, illetve olyan zenészek, akik egyértelműen gyakrabban jelennek meg az újságban. Ilyenek például a Piramis, EDDA, PMobil valamint a Tunyogi Rock Band. Fontos azonban megjegyezni, még ha a számokból egyértelműen nem is derül ki, hogy viszonylag ritkák a zenei tartalmú cikkek, hiszen körülbelül 40 szám van, ahol egyáltalán nem találtam ilyet. Megítélésem szerint azonban azoknál a cikkekénél, amelyeknél szó esik a politikáról, egyértelmű állásfoglalás figyelhető meg. Azt állíthatjuk, hogy viszonylag ritkák a könnyűzenei tartalmú cikkek és ezekben is csak az esetek 31,81%-ában lehet politikai elemeket felfedezni, viszont ha van politikai tartalom, akkor a cikk nem nevezhető elfogulatlannak. A következő táblázatban foglaltam össze a zenei tartalmú írásokat. Az első szám jelöli, hogy hány darab a kategóriának megfelelő cikket/írást találtam, míg a zárójelben lévő szám megmutatja, hogy ebből mennyinek volt politikai vonatkozása.

1. táblázat (Demokrata)

Elemző cikkek	15 (7)
Zenei hirdetések	6
DJ bulik, cikkek	1
Fesztiválok hirdetései	0

Forrás: saját kutatás

Túlnyomórészt olyan cikkekkel találkoztam, melyek hosszabb lélegzetvételűek és inkább elemző jellegűek. Általában politikai eseményekről szólnak, melyeket többnyire a jobboldal iránt elfogult módon közölnek. A „Köztársaság hős védői” címmel megjelent írás kétséget kizáróan kritizál minden olyan zenészt, művészt, aki megjelent egy 2002. március 23-án tartott baloldali rendezvényen. A „Visszatérve a muzikus veteránokhoz, úgy tűnik, hogy óriási illúzióval lesz szegényebb egy több milliós korosztály.” (Tihanyi-Szakács, 2002, 45 old) végszó tökéletesen bizonyítja az előző kijelentést. Az „Eltemetett sajtószabadság” című cikk is hasonló kategóriába sorolható, ugyanúgy, mint a Kovács Ákossal készített interjú, vagy az „Uszító dalok” című írás, mely egy punk zenekart kritizál. Ilyen írások közé lehet sorolni a Fehér Karácsony betiltásával, és a Pannon rádió elleni bojkottal foglalkozó cikkeket.

Nagyon kevés általános zenei hirdetést találtam (6 db), amelyekben feltűnő, hogy főként azoknak az együtteseknek a zenei rendezvényeit hirdetik, melyeket más cikkek nyomán a jobboldal támogatói közé sorolunk. Tehát közvetlen módon ugyan nem politikai jellegűek, de egyértelmű üzeneteket hordoznak azok számára, akik tisztában vannak a művészek politikai hovatartozásával. A Demokrata sem a DJ jelenséggel, sem a zenei Fesztiválokkal nem foglalkozik, ami vagy azt jelenti, hogy nem kíván a zenei szubkultúrák életébe bekapcsolódni, vagy, azt, hogy főként idősebb emberek képezik az olvasói táborát.

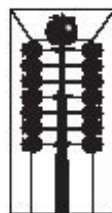
Összesen 84 darab 168 Órát néztem át, melyben csupán 16 könnyűzenei utalást találtam. Ez érezhetően kevesebb, mint amennyi a Demokratában volt, hiszen ott csupán 61 számban 22 darab zenei cikk volt. A 168 Óra 16 cikke közül 7-ben volt politikai tartalom, mely százalékban kifejezve 43,75. Ebben a tekintetben viszont egy kicsit túlszárnyalta a Demokratát. Szeretném hangsúlyozni azonban, hogy ezek a különbségek egyáltalán nem biztos, hogy statisztikailag szignifikánsak, hiszen maga a mintavételi eljárás is szubjektív volt. Ha viszont minden áron össze akarjuk hasonlítani a két hetilapot, akkor érdemes kiszámolni az egy számra jutó zenei cikket, mely a 168 Óránál 0,1905, míg a Demokrata esetében 0,3606. Úgy gondolom, hogy a számok is jól tükrözik azt az első benyomást, miszerint a Demokratában valamennyivel több zenei cikk fordul elő. Egy további fontos különbség a két hetilap között az, hogy a 168 Órában nincsen állandó zenei rovat, csak esetlegesen fordulnak elő különféle zenei cd ajánlók. A két hetilap abban azonban megegyezik, hogy a 2002-es parlamenti választások előtt egyiknél sem lehetett felfedezni, hogy megugrott volna a könnyűzenével kapcsolatos cikkek száma. A 168 Óra esetében is táblázat segítségével fogom átláthatóbbá tenni a kutatásom eredményét, ahol a számok ugyanazt jelölik, mint a Demokratánál közölt táblázatban.

2. táblázat (168 óra)

Elemző cikkek	8 (7)
Zenei hirdetések	5
DJ bulik, cikkek	3
Fesztiválok hirdetései	0

Forrás: saját kutatás

Alapvető különbség, hogy az elemző cikkek túlnyomóan politikai kérdésekkel foglalkoznak. Olyan témákat dolgoznak fel, mint a „Művészfракció” szerepe a pártokban, aktualizált revíziódalok, valamint a Pepsi-sziget. A 7 politikai tartalmú cikkből 3-at ítélek

elfogultnak, melyek a FIDESZ Kossuth téri 2002-es áprilisi gyűléséről, a Pannon Rádió elleni bojkottról és a FIDESZ által szervezett sajtószabadságot ért súlyos támadások elleni tiltakozásról szólnak. A 168 Óra elemző cikkeit két jól elkülönült csoportra lehet osztani, hiszen nagyjából fele arányban alapvetően az elemzést helyezik előtérbe, míg a másik felében szubjektív véleményeket fogalmaznak meg. A zenei hirdetésekben a 168 Óra esetében is ideológiához hű főként baloldali, liberális zenészek jelennek meg. Ilyenek például a Favágók együttesében zenélő Vágó István, valamint Bródy János. Minimális számú cikk jelenik meg a DJ stílusú zenéről (Budapest Parádé) és nincsenek zenei fesztivál hirdetések. A 168 Óra egy alapvetően baloldali újság, melyet ennél fogva idősebb emberek olvasnak, tehát nincsen szükség kimondottan fiataloknak szóló hirdetésekre.

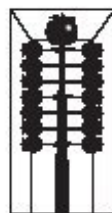
A Heti Válasz esetében 85 számot elemeztem, amelyekben 22 darab zenei utalást találtam. Ezekből 5 olyat fedeztem fel, melynek van politikai tartalma, amely az előzőekhez képest kevesebb, csupán a zenei cikkek 22,27%-a. Az egy számra jutó zenei cikkek száma pedig a kettő között helyezkedik el 0,2588-al. Dacára a látszólagos különbségeknek, azt vallom, hogy igazán jelentős, statisztikailag szignifikáns eltérést nem lehet megállapítani. Ha például csak azt nézzük, hogy a 168 Órában a zenei cikkek száma 16, a politikai tartalommal bíróké 9, míg a Heti Válasz esetében a zenei cikkek száma 22, amelyből 5-nak van politikai tartalma, akkor az előző megállapításom talán érthetőbbé válik. Azt azonban biztosan állíthatjuk, hogy továbbra is a Demokratában jelent meg a legtöbb cikk. A Heti Válasz esetében sem lehet a cikkek eloszlásánál semmilyenfajta struktúrát felfedezni, ami mutatja, hogy a 2002-es parlamenti választás legalábbis e tekintetben nem volt hatással az újságra. A cikkeket tartalom szerint itt is táblázat segítségével fogom közölni.

3. táblázat (Heti Válasz)

Elemző cikkek	15(5)
Zenei hirdetések	6
DJ Bulik, cikkek	1
Fesztiválok hirdetései	0

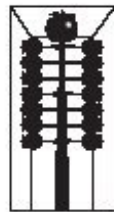
Forrás: saját kutatás

Azonnal feltűnik, hogy Heti Válasz nem hirdet zenei fesztiválokat, valamint, gyakorlatilag nem foglalkozik az úgynevezett DJ szubkultúrával. A rockosabb zenei fesztiválok és a Diszkó bulik két könnyedén definiálható eltérő fiatal szubkultúrával azonosulnak, amelyeknek, mint a későbbiekben látni fogjuk, van politikai tartalma. A zenei

fesztiválok és a DJ Bulik hirdetésének a hiánya valószínűleg azzal magyarázható, hogy a Heti Válasz nem tekinti a fiatalokat elsődleges olvasói csoportjának. Az esetenként felbukkanó zenei hirdetés sem kimondottan a fiataloknak szól, amit jól mutat a több számban előforduló „Európa Nap” zenei rendezvény reklámozása. Ezen a rendezvényen fellépett a Kispál és a Borz, a Republic együttes, Ganxsta Zolee, az Animal Canibals, valamint erdélyi népzene is hallható volt. Ezzel ellentétben a hetilap sokkal nagyobb hangsúlyt fektet az elemző cikkekre, melynek egyharmada átpolitizált. Politikai kontextusba megjelenik többek között Cseh Tamás, akivel egy interjút készítettek a 2002. január 2.-ai számban; „Túlfeszített húrok” címmel megjelent egy hosszabb cikk, mely nehezményezi Demszky Gábor döntését, aki nem engedélyezte a „Fehér Karácsony” rendezvény megtartását, míg az úgynevezett „Nemzetközi Vörös Karácsony” koncert ellen semmilyen kifogást nem talált. Ezen kívül az újság beszámol Pataki Attiláról és Szikora Róbertről, akik az Értékmegőrző Polgári kör megalakulásánál komoly szerepet vállaltak. A Kovács Ákossal készített interjú is tartalmaz politikai aspektust, hiszen a nyolc kérdésből négy politikai jellegű volt. A 2002. Április 26.-ai címlapon, pedig Kuncze Gábort láthatjuk a PADÖDÖ együttesel, egyértelműen negatív fényben feltüntetve. Láthatjuk, hogy a Heti Válasz sem volt képes pártatlan maradni, ami főként azokban a cikkeben szembeötlő, amely tartalmaz politikai elemeket. Érdekes viszont, hogy a Heti Válasz két cikkben is összekapcsolta a vallást, zenét és látens módon a politikát. A keresztény beat egy alapvetően gitárral előadott vallásos tartalmú modern dal, melynek fő feladata az egyházak népszerűsítése. Semmi esetre sem tartom véletlennek, hogy bő egy éven belül két ilyen témával foglalkozó írás jelent meg. Mivel Magyarországon létezik egy vallásos - nem vallásos politikai törésvonal, a konzervatív oldalon érdeke minél több embert a vallásos oldal irányába befolyásolni. Kimondhatjuk, hogy ennek a megvalósításánál hatékony eszköznek bizonyulhat a zene, amit a politika tetten érhető módon ki próbál használni, hiszen politikai hetilapban jelennek meg a témával kapcsolatos írások.

Legvégül de nem utolsósorban a Magyar Narancsot elemzem, melynek 87 számát néztem át és ebből 93 darab releváns zenei utalást találtam. Ezek közül csupán 5-ben (5,37%-ában) fedeztem fel politikai elemeket. Azonnal láthatjuk, hogy ebben a hetilapban jelenik meg a legtöbb cikk, illetve zenei utalás, ami, figyelembe véve az újság jellegét, nem számít nagy meglepetésnek. Hozzá kell tennem, hogy a Magyar Narancsban ezen kívül van rendszeres zenei rovat is, mely a legtöbb esetben cd ajánlót takar. Az ilyen kiugróan nagyszámú magyar könnyűzenével foglalkozó írás azt erősíti meg, hogy a Magyar Narancsban olyan zenei szubkultúrák jelennek meg, amelyek többnyire fiataloknak szólnak. Ez tulajdonképpen az

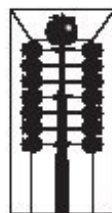
alapvető oka annak, hogy 93 cikket találtam, és annak is csupán 5,37%-a foglalkozott közvetlenül a politikával. Az intuitíve azzal magyarázom, hogy a fiatalok szeretik külön kezelni a zenét és a politikát, legalábbis nem szeretik, ha közvetlen módon politizálnak a zenei cikkekben. A Magyar Narancsban rengeteg zenei fesztiválról, DJ buliról és parádéről számolnak be, ami jól mutatja, hogy szinte valamennyi zenei stílus, szubkultúra, függetlenül az általános pártpreferenciáktól megtalálható benne. Mindazonáltal vannak olyan együttesek, zenészek, akik az átlagosnál gyakrabban szerepelnek az újságban, és akikről ezáltal azt gondolhatjuk, hogy van valamilyen kapcsolatuk az újsággal, illetve az újságban megjelenő gondolkodással. Nem állítom, hogy ez a kapcsolat közvetlenül politikai lenne, de azért valamilyen dimenzióban, közvetett módon valószínűleg megjelenik. Ilyen együttesek, illetve zenészek például a Kispál és a Borz, Quimby, Aurora, illetve DJ Titusz. Általánosságban azt kell mondanom, hogy a Magyar Narancs cikkeinek sikerült a legnagyobb mértékben pártatlannak maradni. Eltekintve egy-két cikktől, illetve néhány SZDSZ politikai hirdetéstől az írások elemzők, kritikusak maradtak. A Magyar Narancs esetében sem fedeztem fel annak jelét, hogy a 2002-es parlamenti választás hatással lett volna a zenei cikkek gyakoriságára. A következő rövid táblázatban foglalom össze az újságban talált zenei cikkeket.

4. táblázat (Magyar Narancs)

Elemző cikkek	13 (2)
Zenei hirdetés	34 (1)
DJ Bulik, cikkek	15
Fesztiválok hirdetései	31 (2)

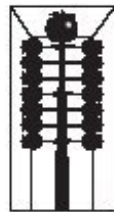
Forrás: saját kutatás

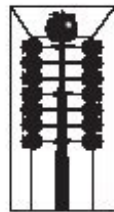
A táblázat szerint, tehát összesen 31 darab fesztivál vagy koncerthirdetést találtam, amelyből csupán 2-ben volt politikai elem. Az egyik a „Koncert a Köztársaságért” nevű rendezvény, melyben fellépett Bródy János, Koncz Zsuzsa, a PADÖDÖ valamint a Republic együttes, és beszédet mondott Göncz Árpád volt köztársasági elnök. Viszonylag nagy számú DJ buli hirdetés jelent meg az újságban, melyet külön kategóriaként kezeltem, hogy hangsúlyozzam, hogy a DJ rajongók egy külön szubkultúrát alkotnak, és ezzel a Magyar Narancs tudatosan foglalkozik. Zenei hirdetésként kezeltem minden könnyűzenével kapcsolatos fizetett hirdetést, mely nem képezi tartalmát a heti rendszerességgel megjelenő kulturális rovatnak. Ebbe a csoportba vettem az SZDSZ fizetett politikai hirdetését, melyben a PADÖDÖ reklámozza a „Bye-Bye fiúk” című dalt. Rendszeresen jelennek meg több oldalas általános elemzések, illetve interjúk is melyeknek csupán a töredéke (2 darab) foglalkozik

politikai kérdésekkel. Az egyik ilyen cikk egy MIÉP rendezvényével foglalkozik, külön kihangsúlyozva Nagy Feró fellépését, aki revizionista dalokat adott elő. A másik ilyen pedig a Pannon Rádió ellen tiltakozó együtteseket nevezi meg, és ennek kapcsán elemzi a kialakult helyzetet. Megállapíthatjuk, hogy a Magyar Narancsban szinte valamennyi zenei szubkultúra helyet kap, ami egy kvázi kaotikus zenei képet eredményez. Nem gondolnám, hogy ennek elsődlegesen politikai okai lennének, miszerint a szerkesztők tudatosan próbálnák ily módon befolyásolni az olvasókat. Sokkal inkább a főként fiatal olvasók érdeklődését és ízlését próbálják kielégíteni. Ezt mutatja az alacsony politikai tartalmú cikkek száma. Azt azonban meg kell jegyezni, hogy ha politikai tartalom kerül egy cikkbe, akkor mindenesetben vagy a jobboldalt kritizálja, vagy a liberális oldal mellett kampányol. Összességében elmondhatjuk, hogy kevés politikai tartalmú cikk van, de azok karakán liberális álláspontot fogalmaznak meg.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az országgyűlési választások előtti nem volt tapasztalható, hogy zenészekkel készített interjúkkal vagy zenei elemzésekkel tömegesen próbálták volna a pártok a választókat manipulálni. Lényeges, hogy nem vettem észre egy strukturált, tudatosan felépített sémát egyetlen újság esetében sem. Többnyire -a Magyar Narancsot leszámítva- érezhető volt, hogy a politikai-zenei cikkek esetében az újságok képtelenek voltak teljesen megőrizni a pártatlanságukat és viszonylag gyakran túlléptek az egyszerű elemzésen. Ez mutatja azt, hogy a zene és a politika összekapcsolódott és igenis lehet politikai súlya egy zenésznek, vagy együttesnek. Ezt a tényt az is alá támasztja, hogy csupán az újságokat végiglapozgatva képesek vagyunk egy pontos képet alkotni arról, hogy melyik zenész hol helyezkedik el a bal-jobb politikai tengelyen. Az általam elemzett politikai hetilapok és a könnyűzene (tömegkultúra) kapcsolata még szorosabbnak tűnik, ha elismerjük, hogy önmagában annak a ténynek, hogy egy politikai hetilapban zenével kapcsolatos cikk jelenik meg, van politikai üzenete. Táblázat formájában összesítettem az eredményeket. Minden esetben egy számra (egy hétre) vetítem ki az eredményt, tehát például a „cikkek száma” azt jelenti, hogy átlagosan hány zenei cikk jut egy hétre. A „politikai cikkek száma” értelemszerűen azt mutatja, hogy hány zenei-politikai cikk, hirdetés, fénykép stb. jelenik meg egy hétre kivetítve, míg a „Szubkultúrák hirdetései” figyelembe vesz minden zenei fesztivált, DJ bulit és zenei Parádét.

5. táblázat (Összegzés)

	Cikkek száma	Politikai cikkek száma	Szubkultúrák hirdetései
Magyar Narancs	1.069	0.057	0.528
Heti Válasz	0.259	0.059	0.012
Demokrata	0.361	0.115	0.016
168 óra	0.19	0.083	0.036

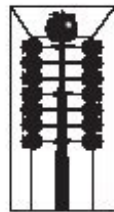
Forrás: saját kutatás

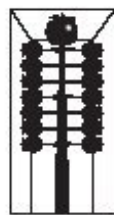
Egyértelműen a Magyar Narancs sorakoztatja fel a legtöbb cikket, amit legfőképpen fiatalabb olvasói táborral magyarázok. A fiatalok igényeit kell kielégíteni, és ők a zene iránt különösen érdeklődnek. Valószínű azonban, hogy ennek másodlagos szinten van politikai tartalma még akkor is, ha a „politikai cikkek száma” csupán 0,057. A Magyar Narancs az egyetlen hetilap, mely tudatosan szólítja meg az inkább jobboldali DJ és inkább baloldali Rock ifjúsági szubkultúrákat. Ennek egyértelműen politikai vonatkozása van, hiszen a hetilap egyszerre erősíti meg a baloldaliak magatartását és bizonytalanítja el a jobboldaliakét. Egyébként megfigyelhető, hogy a zenei-politikai cikkek száma minden újságnál jelentősen kevesebb, mint a zenei cikkek száma, ami annyit jelent, hogy a legtöbb zenei cikknek nincsen közvetlen politikai tartalma. A média hatása az emberekre nem egyértelmű, hiszen olyan elméletet is vizsgáltam, mely szerint csupán a már meglévő magatartást erősíti meg, újat nem feltétlenül generál. Talán ezért sincsen arra szükség, hogy nagyszámú, kifejezetten politikai tartalmú írások próbálják befolyásolni az olvasókat. A fiatalokat vizsgálva főként a „szubkultúrák hirdetéseit” kell tanulmányoznunk. Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a Magyar Narancs kivételével egyik hetilap sem foglalkozik az ifjúsági szubkultúrákkal. Ez azért is meglepő, mert az individualizáció új alternatív, ifjúsági hullámai alapvetően politikai céllal jöttek létre. Ha ezek közé soroljuk a zenei szubkultúrákat, akkor kézenfekvő, hogy politikailag meg lehetne őket szólítani, még hozzá egy közvetítő segítségével. Ilyennek ítélem a zenét, mely képes lenne kapcsolatot teremti fiatal szubkultúrák, és a politika világa között. Az, hogy ezeknek a zenei szubkultúráknak, melyek homályosan kirajzolódtak, pontosan mi a kapcsolatuk a politikával, mennyire befolyásolják a fiatalok politikai preferenciáit, nem lehet tudni. A következő részben egy fiatalok körében végzett felmérést fogok statisztikai-matematikai módszerekkel elemezni, mely reményeim szerint választ fog adni az imént feltett kérdésekre.

3.3 Zenei ízlések és politikai preferenciák: kvantitatív elemzés

Annak érdekében, hogy legitimitást adjak mindazoknak a hipotéziseknek, amiket az elmúlt oldalak többségében csak elméleti dimenziókban vizsgáltam, szükséges, hogy statisztikai elemzésekkel is megerősítsem. Ehhez egy Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet által 2000-ben végzett közvélemény-kutatást fogok felhasználni, mely a 1200 fő megkérdezésével reprezentálja a 15 és 30 év közötti lakosságot. A kérdőív többek között magába foglal demográfiai ismereteket, valamint párt és zenei preferenciákat. Ezek lehetővé tesznek egy mély statisztikai elemzést, amit az SPSS számítógép program segítségével fogok kivitelezni. Az a hipotézisem, hogy léteznek olyan zenei ifjúsági szubkultúrák, melyek önmagukban képesek a fiatalok politikai magatartását valamely mértékben megmagyarázni. Az alábbiakban írom le, hogy ennek alátámasztására milyen lépéseket hajtottam végre.

Négy zenei csoportot készítettem, melyek elképzelésem szerint laza ifjúsági szubkultúráknak felelnek meg. Predeterminálta, illetve szűkítette a lehetőségemet, hogy olyan stílusokból válogattam, melyek a tömegkultúrához tartoznak. Ennek megfelelően figyelmen kívül hagytam a kortárs zenét, operát, operettet, szimfonikus zenét valamint kamarazenét. Az első csoport neve „modern” és a disco, techno/house/trance, rap és a pop zenét foglalja magába. Annak ellenére, hogy tisztában vagyok a zenék közötti különbségekkel a csoportot jónak találom, hiszen a felsorolt stílusok hasonló élethéztéseket képviselnek. A második csoport neve „rockbeat” és a rock és beat stílust foglalja magába, melyeknek intuitíve is erős a kapcsolatuk. A harmadik csoportot „alter”-nek neveztem el és az alternatív zene, reggae és a jazz tartozik hozzá. Ugyan e három stílus között nincsen elsődleges kapcsolat, annyiban mégis hasonlóak, hogy a leginkább számítanak rétegzenének, és a leginkább képviselik a világ felé való nyitottságot. Az utolsó csoport neve pedig „nota” és a lakodalmas zenét, magyar nótát és cigányzenét tartalmazza. E négy csoportnak a FIDESZ-hez, MSZP-hez, MIÉP-hez, valamint SZDSZ-hez való viszonyát fogom elemezni. Módszertani problémát okozott, hogy a kérdőívben 1-től 5-ig kellett a zenei stílusokat osztályozni és 9-et kapott, ha nem ismerték. A 9-es pontszám nem maradhatott olyan formában, mert a modellt zavarta volna, ezért akik 9-re osztályozták át lettek rakva a 3-as (közömbös) osztályzatba. A fiatalok és a politikai pártok kapcsolatát egy olyan kérdéssel mérték, melyben 1-től 7-ig kellett osztályozni a pártokat aszerint, hogy mennyire rokonszenves. (1:nem, 7:nagyon)

1. Modell elemzése:

Legelőször a pártokra egyenként egy lineáris regresszió modellt illeszttem, mely a négy zenei szubkultúrával való szorosságát mérte. A lineáris regresszió szignifikancia szintjét önkényesen 10%-ban állapítottam meg. A mellékletben ezeket a modelleket a pártoknak megfelelően „1A”, „2A”, „3A” és „4A”-ként lehet megtalálni. Mind a négy „A” modell esetében elmondhatjuk, hogy az R^2 és a korrigált R^2 is viszonylag alacsony, ami azt jelenti, hogy a modell nem magyarázza meg a standard hibákat. A korrigált R^2 legmagasabb értéke például mindössze 0,016. A modell ettől függetlenül használható marad, hiszen a jósága nem feltétlenül változik drasztikusan. A FIDESZ és a MIÉP esetében a „modern” és a „nota” bizonyult pozitív szignifikánsnak. Az MSZP esetében a „rockbeat” és a „nota”, míg az SZDSZ-nél az „alter” volt pozitív értelemben szignifikáns. A lakodalmas, magyar nóta és a cigányzene csak az SZDSZ esetében nem szignifikáns, míg a többi párt esetében pozitív az összefüggés. Ezek az eredmények azonban csak kezdetlegesek, hiszen elképzelhető, hogy a zenei és politikai preferenciáknak a szoros kapcsolata demográfiai okokkal magyarázhatóak. Ennek vizsgálatára szükségünk van egy második modellre, amely tartalmaz két demográfiai ismérvet. Azok a magyarázóváltozók, melyek a demográfiai ismérvek hatására nem lesznek szignifikánsak, képtelenek önállóan magyarázatot adni a fiatalok pártpreferenciájára.

2. Modell elemzése:

A második modellt a pártoknak megfelelően „1B”, „2B”, „3B” és „4B”-vel jelöltem. A „B” modellnél is elmondható, hogy a R^2 és a korrigált R^2 , bár valamelyest javult, továbbra is alacsony maradt. Az egyik demográfiai ismérv a „Budapest-város-falu”, melynél 1 jelenti Budapestet, 2 a városokat és 3 a falut. Erre azért van szükség, mert a segítségével be lehet a modellbe emelni a település típusa által okozott kulturális különbségeket. A másik új magyarázóváltozó az „Apjának legmagasabb iskolai végzettsége”, ahol „1” jelenti, hogy kevesebb, mint 8 általános, „2”, hogy 8 általános, „3”, hogy szakmunkásképző, „4”, hogy középiskola, gimnázium, „5”, hogy technikum és „6”, hogy egyetem vagy főiskola. Az apa legmagasabb iskolai végzettsége a család kulturális háttérét adja meg. A két új változó hatására a FIDESZ-nél a „modern” maradt pozitív szignifikáns, illetve a „BP-V-F” bétája lett 0,108 és az „Apjának...” lett -0,093. MSZP-nél a „rockbeat” és a „nota” is szignifikáns maradt, míg a két demográfiai ismérvnek nem sikerült elérnie a 10%-os szignifikancia szintet. A MIÉP esetében a két új változó kilökte a zenei szubkultúrák hatásait. „BP-V-F”-nak pozitív korrelációja van, míg az „Apjának...” negatív. Az SZDSZ-nél a második modellben nem

találtam egyetlen egy szignifikáns magyarázóváltozót sem. Az alábbiakban a második modellt fogom a négy párt esetében elemezni.

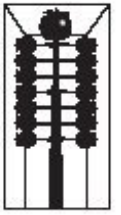
FIDESZ: Mivel az első modellhez képest a másodikban a „nota” szubkultúra nem bizonyult szignifikánsnak, arra a következtetésre kell jutni, hogy a „nota” nem a FIDESZ-el korrelált, hanem a demográfiai változókkal. Tehát elsődlegesen az számít, hogy ki milyen településtől való, illetve, hogy mi az apjának a legmagasabb iskolai végzettsége. Az, hogy valaki kedveli a „nota” stílusait az legfőképpen ennek a következménye. A „modern szubkultúra” továbbra is szignifikáns maradt, ami azt jelenti, hogy minél inkább kedveli valaki a disco, techno/house/trence, rap, pop zenéket annál inkább rokonszenvez a FIDESZ-el. Továbbá, minél inkább vidéki (vidéki város, falu) valaki, illetve minél kisebb az apjának a legmagasabb iskolai végzettsége annál jobban szimpatizál a FIDESZ-el. A FIDESZ-nél tehát valóban sikerült kimutatni, a zenei szubkultúrák politikai viselkedésre való hatásait.

MSZP: Az MSZP esetében sokkal egyszerűbb a helyzet, hiszen egyik demográfiai változó sem lett szignifikáns és mindkét zenei magyarázóváltozó szignifikáns maradt. Ennek értelmében minél inkább valaki a rock és beat szubkultúrához tartozik, illetve minél inkább kedveli a lakodalmas, magyar nóta és a cigányzenét annál rokonszenvesebb neki az MSZP.

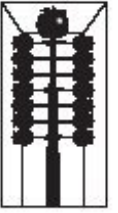
MIÉP: Az első modellben szignifikáns „modern”-t és „nota”-t felváltotta a két demográfiai változó. Tehát nem a politikai meggyőződésük miatt kedvelik a MIÉP fiatal szimpatizánsai a „modern” és a „nota” zenéit. Ezt sokkal inkább a két demográfiai változó határozza meg. Csupán annyit mondhatunk, hogy a fiatalokat az apa iskolai végzettsége negatív irányban, míg a Bp-V-F (1-2-3) pozitív irányban befolyásolja.

SZDSZ: Az SZDSZ-nél állt elő a legfurcsább helyzet, hiszen nemcsak, hogy inszignifikánsak a zenei szubkultúrák a második modellben, de a demográfiai ismérvek sem magyarázzák meg a modellt.

A lineáris regresszió alapvetően azt állítja, hogy a két nagyobb párt volt arra képes, hogy ifjúsági zenei szubkultúrákban hatást gyakoroljanak. A FIDESZ és az MSZP megragadta a fiatalok egy-egy csoportjának az érdeklődést, azaz olyan politikát folytattak, amellyel megszerezték a zene dimenziója mentén jól körülhatárolt ifjúsági csoportoknak a támogatását. Az, hogy ez a két kisebb pártnak ez nem sikerült több okkal is magyarázható.

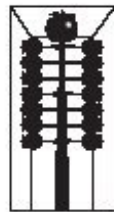

Módszertani magyarázat, hogy kis pártok lévén, nehéz a különböző zenei szubkultúrákba elegendő MIÉP vagy SZDSZ szimpatizánsnak bekerülni. Azaz, hiába létezik a zenei szubkultúrákon belül egy vonzódás a két kisebb párt iránt, ez statisztikailag egyszerűen nem megragadható. Továbbá, főként a MIÉP esetében magyarázatot ad az is, hogy a demográfiai változók meghatározóbbaknak bizonyultak, azaz a zenei preferencia csupán másodlagos fontosságú. Ezt kisebb mértékben ugyan, de az SZDSZ esetében is el lehet mondani. Azonban lehet, hogy a magyarázat ennél sokkal egyszerűbb, miszerint a MIÉP-nek és az SZDSZ-nek nem sikerült a fiatalokat strukturáltan, egy adott zenei irányzaton belül megszólítani. Ebben az esetben a két kisebb pártnak az a feladata, hogy tudatosan egy politikai képet kialakítva szerezzék meg a fiatalok támogatását egy zenei dimenzió közbeiktatásával.

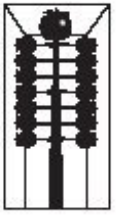

4. Összefoglalás

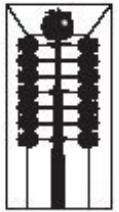
Legáltalánosabb szinten azt vizsgáltam, hogy létezik-e egy tetten érhető kapcsolat a fiatalok zenei preferenciái és a politikai magatartásuk között. Ezt a hipotézist először elméleti dimenzióban sikerült tesztelni. Megállapítottam, hogy elméletben a tömegkultúra képes politikailag befolyásolni társadalmi szintű ifjúsági tömörüléseket. Ennek a mértékét azonban függővé tettem a fiatalok társadalmi individualizációs szintjétől, azaz minél individualizáltabb a fiatalság, annál könnyebben fogadnak be új értékeket, illetve gondolatokat. Legfőképpen az ifjúsági szubkultúrák gátolják őket ebben, hiszen a szubkultúrák egy merev, mindenki mástól elkülönült értékrendszerrel rendelkeznek. A tömegkultúra és a tömegkommunikáció mozgástereit a család politikai szocializációja is szűkíti. Pontosán ennek tudható be, hogy minél kevesebbet foglalkoznak politikai témákkal egy családban, illetve minél iskolázatlanabb egy egyén, annál könnyebben lesz politikailag befolyásolható. A rendszerváltás hatására az emberek elvesztették a politikai tudásuk nagy részét, hiszen a demokratikus berendezkedésben a szocializmus politikai beidegződései relevanciájukat veszítették. E miatt állítom, hogy a politikai átszocializáció megteremti a kapcsolatot az elméleti és gyakorlati megközelítés között. A tömegkultúra képviselőit gyakorlatilag a politika világába szippantotta a keletkezett vákuum, és már a kilencvenes évek legelején is erőteljesen politizáltak. Ez a hatás a zenészek esetében a mai napig érződik. Elméleti fejtegetés után az esettanulmányok, a hetilapok elemzésének valamint a regressziós modellnek az eredményeit fogom interpretálni. A hetilapok szisztematikus elemzése után sikerült kialakítani egy általános képet a zenészek és a politikai pártok kapcsolatáról. E szerint jobboldal egyértelműen a rock stílus képviselőit preferálja. Ide lehet sorolni többek között Nagy Ferót, Pataki Atillát, Tunyogi Rock Band-et, Piramis-t vagy a PMobil-t. Az SZDSZ egyrészt a demokratikus ellenzék, másrészt az ifjúsági szubkultúrák zenészeit próbálja támogatói közt tudni. Az MSZP-nek, pedig e tekintetben nincs karakán arca. Az eredmény akkor válik érdekessé, ha a hetilapokban találtakat szembesítjük a regressziós modell következtetéseivel. Annak ellenére, hogy a jobboldal a fiatalok körében egy „rockosabb” arcot próbál kialakítani, a FIDESZ szimpatizáns fiatalok sokkal inkább vonzódnak a „modern” zene iránt. Azokat a zenei stílusokat pedig, amelyek a „modern-be” tartoznak a jobboldal kulturális elitje nem támogatja, tehát nem lehet beemelni a jobboldal kulturális értékei közé. A helyzet ironiája, hogy azok a fiatalok, akik a rock és a beat stílusokat kedvelik a jobboldal legnagyobb erőfeszítései ellenére az MSZP-el

rokonszenveznek. Érdekes az MSZP és a FIDESZ kapcsolatát egy kicsit tovább boncolni. Statisztikai tény, hogy a FIDESZ-ben a fiatalok felül vannak reprezentálva, amit úgy is fogalmazhatunk, hogy a fiatalok körében a domináns politikai magatartás (trend) a FIDESZ-el való szimpatizálás. Ugyanezek a fiatalok a zene dimenziójában is a domináns kultúra („modern” zene) felé mozdulnak el, amelynek önálló hatása a fiatalok politikai magatartására nincsen, hiszen a „modern” zenének nincsen politikai tartalma. Politikai értelemben a „modern” csoportba tartozó zenéket (disco, house, techno, pop) értékmenteseknek lehet tekinteni, hiszen egyáltalán nem jellemző, hogy politikai üzeneteket közvetítenének. Ennek értelmében a FIDESZ esetében a politikai és a kulturális dimenzió összekapcsolódik, azaz mindkét esetben a fiatalok a domináns trendnek megfelelően viselkednek. Az előző okfejtésből következik, hogy az MSZP esetében pont a fordítottja történik, azaz domináns kultúra helyett szubkultúráról beszélhetünk és domináns politikai magatartás helyett, pedig nem dominánsról. Természetesen ez sem a véletlen műve, hiszen azok a fiatalok, akik a zene dimenziójában szembe mennek az árral (egy szubkultúrához tartoznak), a politika dimenziójában is hasonlóan fognak cselekedni. A politika világában is a domináns gondolkodással szemben fogják magukat elhelyezni. Meg merem kockáztatni, hogy ezt a jelenséget fel lehet fogni protest szavazatként, azaz a rock szubkultúrához tartozó fiatalok nem valami mellett teszik le a voksukat, hanem ilyen eszközzel próbálják önmagukat megkülönböztetni az ő hozzájuk idegen domináns zenei kultúrától. Továbbá azt is fontos megjegyezni, hogy a rock zenei kultúrának van olyan politikailag releváns értéke (például a szolidaritás), mely leginkább a baloldallal hozható kapcsolatba. Összességében elmondhatjuk, hogy a politikai pártok nem képesek befolyásolni a fiatalok zenei ízlését, hiszen olyan erősek a zenei szubkulturális értékek, hogy ezeket az értékeket a fiatalok nem adják fel, hanem inkább beviszik őket egy ezektől alapvetően idegen politikai közösségbe. Mindezidáig az SZDSZ-nek a legnagyobb próbálkozásai ellenére sem sikerült a zenei szubkultúrákkal kapcsolatot teremteni. Az elemzésekből nem derült ki, hogy ez mivel magyarázható, hiszen az SZDSZ esetében nem lehet statisztikai eszközökkel sem megcáfolni, sem megerősíteni, hogy idegen stílust erőltetne a szimpatizánsaira. Az alapvető hipotézisemet empirikus kutatások is alátámasztják, hiszen az MSZP és a FIDESZ esetében sikerült kimutatni, hogy adott zenei szubkultúrákat és domináns szubkultúrákat politikai dimenzió mentén el lehet határolni. Azonban úgy tűnik, a szubkultúrák értékei határozzák meg a politikai magatartást, és nem a politika határozza meg a szubkultúrák zenei értékeit. Ennek megfelelően az ifjúsági szubkultúrák kötelei erősebbek, mint a politikai közösségek összetartó ereje.

5. Melléklet

1. Modell A: FIDESZ

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,141(a)	,020	,016	31,842

a Predictors: (Constant), nota, alter, modern, rockbeat

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	29,776	4,874		6,109	,000
	modern	,857	,276	,096	3,102	,002
	rockbeat	-,494	,518	-,032	-,953	,341
	alter	,513	,428	,040	1,196	,232
	nota	,955	,387	,076	2,467	,014

a Dependent Variable: Mennyire rokonszenves: Fidesz

1. Modell B: FIDESZ

Model Summary

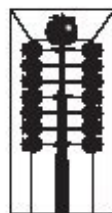
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,202(a)	,041	,035	31,490

a Predictors: (Constant), Apjának legmagasabb iskolai végzettsége, rockbeat, modern, Budapest-város-falu, nota, alter

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	29,036	7,140		4,067	,000
	Modern	,753	,279	,085	2,695	,007
	rockbeat	-,186	,522	-,012	-,357	,721
	Alter	,686	,438	,053	1,567	,117
	Nota	,242	,413	,019	,587	,557
	Budapest-város-falu	4,841	1,458	,108	3,321	,001
	Apjának legmagasabb iskolai végzettsége	-2,283	,838	-,093	-2,724	,007

a Dependent Variable: Mennyire rokonszenves: Fidesz

2. Modell A: MSZP

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,096(a)	,009	,005	31,046

a Predictors: (Constant), nota, alter, modern, rockbeat

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	34,578	4,785		7,227	,000
	Modern	,091	,271	,010	,334	,738
	Rockbeat	1,123	,510	,074	2,203	,028
	Alter	-,294	,421	-,024	-,698	,485
	Nota	,837	,380	,069	2,202	,028

a Dependent Variable: Mennyire rokonszenves: MSZP

2. Modell B: MSZP

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,122(a)	,015	,009	30,941

a Predictors: (Constant), Apjának legmagasabb iskolai végzettsége, rockbeat, modern, Budapest-város-falu, nota, alter

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	33,212	7,031		4,723	,000
	modern	,130	,276	,015	,472	,637
	rockbeat	1,083	,518	,072	2,093	,037
	Alter	-,544	,434	-,043	-1,254	,210
	Nota	1,173	,409	,097	2,868	,004
	Budapest-város-falu	-1,635	1,442	-,038	-1,134	,257
	Apjának legmagasabb iskolai végzettsége	1,357	,828	,057	1,640	,101

a Dependent Variable: Mennyire rokonszenves: MSZP

3. Modell A: MIÉP

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,106(a)	,011	,007	25,623

a Predictors: (Constant), nota, alter, modern, rockbeat

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	13,975	3,991		3,502	,000
	Modern	,384	,226	,054	1,699	,090
	Rockbeat	-,617	,423	-,049	-1,457	,146
	Alter	,208	,350	,020	,595	,552
	Nota	,675	,315	,067	2,142	,032

a Dependent Variable: Mennyire rokonszenves: MIÉP

3. Modell B: MIÉP

Model Summary

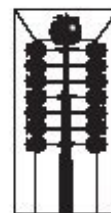
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,164(a)	,027	,021	25,589

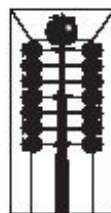
a Predictors: (Constant), Apjának legmagasabb iskolai végzettsége, modern, rockbeat, Budapest-város-falu, nota, alter

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	12,843	5,844		2,198	,028
	modern	,258	,230	,036	1,119	,263
	rockbeat	-,490	,431	-,039	-1,138	,255
	Alter	,473	,360	,045	1,311	,190
	Nota	,267	,340	,027	,786	,432
	Budapest-város-falu	3,430	1,200	,095	2,859	,004
	Apjának legmagasabb iskolai végzettsége	-1,475	,690	-,074	-2,137	,033

a Dependent Variable: Mennyire rokonszenves: MIÉP

4. Modell A: SZDSZ

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,075(a)	,006	,002	26,008

a Predictors: (Constant), nota, alter, modern, rockbeat

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	35,987	4,028		8,933	,000
	modern	,071	,229	,010	,308	,758
	rockbeat	-,068	,428	-,005	-,159	,874
	alter	,773	,355	,074	2,179	,030
	nota	,141	,320	,014	,441	,659

a Dependent Variable: Mennyire rokonszenves: SZDSZ

4. Modell B: SZDSZ

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,071(a)	,005	-,001	25,858

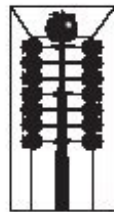
a Predictors: (Constant), Apjának legmagasabb iskolai végzettsége, modern, rockbeat, Budapest-város-falu, nota, alter

Coefficients(a)

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	39,910	5,895		6,771	,000
	modern	,093	,232	,013	,399	,690
	rockbeat	-,110	,434	-,009	-,253	,800
	alter	,507	,364	,049	1,392	,164
	nota	,310	,344	,031	,902	,367
	Budapest-város-falu	-1,475	1,209	-,041	-1,220	,223
	Apjának legmagasabb iskolai végzettsége	,119	,697	,006	,171	,864

a Dependent Variable: Mennyire rokonszenves: SZDSZ

6. Irodalomjegyzék

Bayer József (2000). A Politikatudomány Alapjai. Napvilág Kiadó, Budapest.

Bech, Urban (1997). Túl renden és osztályon?. In: Angelusz Róbert (szerk.). A Társadalmi Rétegződés Komponensei. Új Mandátum Kiadó, Budapest, 418-464 old.

Gans, Herbert J. (2003): Népszerű kultúra és magaskultúra. In: Wessely Anna (szerk.). A kultúra szociológiája. Osiris Kiadó, Budapest, 2003. 114-150 old.

Gazsó Ferenc-Stumpf István (1996). Nemzedéki orientációk a rendszerváltásban. In: Kurtán Sándor - Sándor Péter – Vass László (szerk.). Magyarország Politikai Évkönyve. Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest, 545-570 old.

Hradil, Stefan. Régi fogalmak és új struktúrák. In: Andorka Rudolf - Stefan Hradil - Jules L. Peschar (szerk.). Társadalmi rétegződés. Aula Kiadó Kft, Budapest, 347-390 old.

Kurtán Sándor - Sándor Péter – Vass László (szerk.). Magyarország Politikai Évkönyve 2003 Médiatára. Demokrácia Kutatások Magyar Központja Alapítvány, Budapest.

Szabó Ildikó (2000). A Pártállam gyermekei. Új Mandátum Kiadó, Budapest

Szabó Ildikó – Örkény Antal (1998). A Tizenévesek Állampolgári Kultúrája. Minoritás Alapítvány, Budapest

Szőnyi Szilárd. „Polgári sztárparádé” Heti Válasz, 2002. 04. 26.

Tihanyi Anita-Szakács Gábor. „A köztársaság hős védői” Demokrata, 2002 13. sz.